

LIIKKEELLÄ NOTKISTETTU KATUTILA

Satu Onnela
5.12.2018
Kandidaatintyö
Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma

LIIKKEELLÄ NOTKISTETTU KATUTILA

[...]Ehkä kaikki on siinä että on tiedettävä mitkä sanat on lausuttava, mitä liikkeitä tehtävä, missä järjestyksessä ja missä tahdissa, tai ehkä jonkun ihmisen katse, vastaus, merkki riittää ja joku tekee jotakin pelkästä tekemisen ilosta ja hänen ilostaan tulee muiden ilo: sillä hetkellä kaikki tilat muuttuvat, korkeuserot, välimatkat, koko kaupunki muuttaa muotoaan, tulee kristallimaiseksi ja läpinäkyväksi kuin sudenkorento. Mutta kaiken täytyy tapahtua kuin sattuman kautta antamatta sille liikaa merkitystä, kuvittelematta, että on tekemässä ratkaisevaa toimenpidettä [...]

(Calvino 1976:157)

Esipuhe

Tämä työ on muotoutunut pitkän ihmisen hyvinvointiin liittyvän kiinnostuksen pohjalta. Alun perin maantieteilijätaustani pohjalta sain käsityksen, että eli ihminen missä päin maailmaa tahansa, on hän pitkälti olosuhteidensa summa. Demos Helsingillä vuonna 2010 tutkimme hyvinvoinnin sisältöä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella vuonna 2011 työskennellessäni fokus oli yhä tarkemmin kansanterveydessä. Käsitys ympäristön ja elintapojen vahvasta roolista hyvinvoinnissa sekä siitä, että kannattaa tähdätä vallitseva asiantilaa edemmäs, on yhdistänyt kollegoitani yhteensä yhdeksän vuoden aikana kaupunkikehittämisen ja asemakaavoituksen parissa työskennellessäni. Kiitos teille sinnikkyydestä uuden kehittämisessä, lukuista käytännön opeista ja antamastanne innostuksesta.

Vapaa-ajalla olen huomannut sen jonkin maisema-arkkitehtuurin ja arkkitehtuurin opinnoistani puuttuvan kehon ja mielen näkökulman löytyvän yhä useammin tanssista. Lähdin siis miettimään, mitä yhteistä aloillamme on, ja mitä voisin tanssijoilta lainata. Suuret kiitokset näistä opeista ja inspiraation annoksesta haastattelulleni Monica Elander-Heinolle, Francis Guardialle, Marja Oittiselle sekä Tero Saariselle, jotka ovat tuoneet uutta näkökulmaa työhöni, opintoihini sekä ennen kaikkea omaan elämäni ja liikkumiseeni.

Työn valmistumisesta saan myös kiittää ohjaajani Meri Mannerla-Magnussonin lisäksi kärsivällisiä ja huolta pitäviä kotijoukkoja. Erikoiskiitos pojalleni, joka on opettanut minut uudelleen loikkaamaan, kiipeilemään ja samoilemaan kaduilla.

Satu Onnela, Helsinki 5.12.2018

Sisältö

JOHDANTO	1
Aineisto ja menetelmät	2
Aiempaa tutkimusta	3
Taustaa	4
1 LIIKKEEN LOGIIKKA	6
1.1 Luova liike	8
Tanssin näkökulma	8
1.2 Kehon kokonaisvaltainen rooli	10
1.3 Rytm, hierarkia, juoni	12
1.4 Aistit, havainnot, motivaatio	14
1.5 Kohtaukset ja kontakti	16
Sanoma ja merkitys	18
Normit ja pelko - turvallisuus ja vapaus	18
1.6 Flow ja kokemukset	22
Juhlallisuus	24
1.7 Kävely raivaa tietä	26
Tanssi - seuraava askel kävelystä	27
2 STRATEGIA JA KEINOT	28
2.1 Visio ja askelmerkit	30
2.2 Katusuunnittelun hallinnolliset kuviot	32
2.3 Suunnittelutyö	36
2.4 Palvelumuotoilu kaupunkisuunnittelussa	38
2.5 Katutilan muodostaminen	40
2.6 Rakenteet, materiaalit ja pinnoitteet	42
2.7 Antaa mennä!	46
3 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
3.1 Tulosten yhteenvedo	50
3.2 Suosituksia ja huomioita	51
4 VIITTEET JA LÄHTEET	52
4.1 Viitteet	54
4.2 Lähdeluettelo	58

A? Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Aalto-yliopisto, PL 11000, 00076 AALTO
www.aalto.fi
Taiteen kandidaatin opinnäytteen
tiivistelmä

A? Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Aalto-yliopisto, PL 11000, 00076 AALTO
www.aalto.fi
Taiteen kandidaatin opinnäytteen
tiivistelmä

Tekijä Satu Onnela		
Työn nimi Liikkeellä notkistettu katutila		
Laitos Arkkitehtuurin laitos		
Koulutusohjelma Maisema-arkkitehtuuri		
Vastuupettaja Ranja Hautamäki		
Ohjaaja Meri Mannerla-Magnusson		
Vuosi 2018	Sivumäärä 64 (koko A5)	Kieli Suomi
<p>Työn tavoitteena on laajentaa katusuunnittelun kehollisuuden näkökulmaa sekä monipuolistaa suomalaista maisema-arkkitehtuuria. Taustalla on kaupunkisuunnittelun visio ulkoilevaa elämäntapaa tukevista kaupunkitilasta. Työssä selvitetään, voisiko tanssin logiikalla notkistaa suomalaisen katutilojen suunnittelun ja maisema-arkkitehtuurin jäykkyyttä ja totisuutta. Tätä tarkennetaan selvittämällä, mitä tekijöitä vaaditaan tanssiin tai muuhun luovaan oma-aloitteiseen liikkeeseen. Lopuksi etsitään strategisia askelmerkkejä ja käytännön keinoja ulkoiluun rohkaisevaan, notkeaan katutilaan.</p> <p>Tanssin alalla on vahva osaaminen liikkeen, aistien ja ihmisen kokonaisvaltaisuuden hahmottamisessa. Aineistona ovat kirjallisuus ja haastattelut. Aineistossa korostuu ihmisen liikkumisen potentiaalia esiin tuova nykytanssi. Menetelmänä on soveltaa maisema-arkkitehtuuriin ratkaisuja toiselta alalta.</p> <p>Tutkimuksen päätuloksena korostuu tarve uudistaa katusuunnittelua paremmin ulkona olemista ja ihmisen luontaista liikettä palvelevaksi. Esiin nousee kaupunkisuunnittelijoiden vastuu heidän järjestäessään katutilaa, kontekstia, jossa ihmiset tekevät terveyttään ja hyvinvointiaan koskevia valintoja. Luovaa liikettä katutilassa hillitsevät yksitoikkoiset katu-ympäristön puitteet, liikkumisen erilaiset nopeudet sekä yhteiskunnan normit. Luovalle liikkeelle otolliset olosuhteet saadaan, jos ihminen kokee olevansa turvassa, tekemisensä olevan hyväksyttyä ja ennen kaikkea itse haluaa kokeilla kehonsa</p>		

<p>käyttöä juuri kyseisessä paikassa. Työssä hahmotetut keskeisimmät strategiset tavoitteet luovan liikkeen lisäämiseen katutilassa ovat 1) katusuunnittelun näkeminen taiteenalana, 2) katutilojen uudistamisen liikkumisen tavat tiedostamalla ja tilankäyttöä tehostamalla sekä 3) rohkaiseminen nykyistä vapaampaan kaupunkitilan käyttöön. Suunnittelutyöhön ehdotetaan työkaluina mm. palvelumuotoilun näkökulmaa sekä kehon hyödyntämistä jo suunnittelun yhteydessä. Materiaalien, rakenteiden ja pinnoitteiden sekä kasvillisuuden kautta voidaan viestiä käyttötarkoituksesta sekä vaikuttaa tilakokemukseen ja ilmapiiriin.</p>
<p>Avainsanat: katutila, jalankulku-ympäristö, julkinen tila, kehollisuus, hyvinvointi, tanssi, luova liike, liikuttava kaupunki, katusuunnittelu, ihmisläheinen kaupunkisuunnittelu</p>

JOHDANTO

Johdanto

Tämän kandidaatintyön aihe liittyy kaupunkisuunnittelun visioon ulkoilevaa elämäntapaa tukevasta kaupunkitilasta. Taustalla on kaupunkisuunnittelun visio ulkoilevaa elämäntapaa tukevasta kaupunkitilasta. Käveltävän kaupungin seuraavasta askeleesta, jossa ihminen todella käyttää ulkotilaa kehollaan, liikkeellään ja aisteillaan. Työn tarkoitus on laajentaa katusuunnittelun kehollisuuden näkökulmaa. Tavoitteena on nostaa esiin julkisen tilan mahdollisuudet hyvinvoinnille sekä monipuolistaa suomalaista maisema-arkkitehtuuria. Tutkimuskysymyksenä työssä on: Voisiko tanssin logiikalla notkistaa suomalaisen katutilojen suunnittelun ja maisema-arkkitehtuurin jäykkyyttä ja totisuutta? Tätä tarkennetaan seuraavin kysymyksiin: Mitä tekijöitä vaaditaan tanssiin tai muuhun oma-aloitteiseen liikkeeseen kaupunkitilassa? Minkälaisin strategisilla askelmerkein ja konkreettisilla keinoin ulkoiluun rohkaisevaan, katutilaltaan notkeaan tilanteeseen päästäisiin?

Tässä työssä suomalaisen katutilan suunnitteluun syvennytään nimenomaan asento- ja liike-, tasapaino- sekä tuntoaistien näkökulmasta. Työssä keskitytään kävelyyn soveltuvaan katutilaan tiiviissä kaupungissa. Tarkastelussa ulkopuolelle jäävät perinteisesti maisema-arkkitehtuurin tehtäväkenttään kuuluviksi luetut pihat, leikkipaikat, metsät, puistot, joutomaat ja virkistysalueet.

Aineisto ja menetelmät

Aineistona käytetään kehoon ja liikkeeseen liittyvää teoriaa tanssin, koreografian ja arkkitehtuurin aloilta. Painotus on nykytanssin maailmassa ja on tekijää itseään inspiroineiden tanssin ammattilaisten antamissa opeissa. Työssä on haastateltu tanssitaiteilija ja koreografi Tero Saarista sekä Kansallisoopperan balettimestari Francis Guardiaa. Molemmilla on monipuolinen kokemus sekä tanssijan työstä että sen ohjaamisesta.

Tämän työn menetelmänä on oppien lainaaminen ja soveltaminen toiselta alalta maisema-arkkitehtuuriin. Aineistoa ja edellä kuvatuilta aloilta saatuja oppeja tulkitaan katutilaa notkistaviksi, ulkoiluun rohkaiseviksi ratkaisuuksi. Tässä on käytetty tukena kahden katusuunnittelussa kokeneen maisema-arkkitehdin, Marja Oittisen ja Monica Elander-Heinon ryhmähaastattelua.

Tuloksissa tuodaan esiin sekä strategiset askelmerkit että se, kuinka konkreettisilla keinoin ulkoiluun rohkaisevaan, katutilaltaan notkeaan tilanteeseen päästäisiin. Ratkaisut painottuvat tekijöihin, joita tanssi tai muu oma-aloitteinen liike aineiston perusteella vaativat. Huomio on erityisesti julkisen ulkotilan kulkureiteillä, kaduilla ja aukioilla. Kaupunkirakenteeseen erittäin suositeltavat reitit puistojen ja metsien läpi on jätetty moniulotteisuudessaan tässä tarkastelun ulkopuolelle. Keinoina työssä korostuvat suunnittelutyö prosessina sekä katu ympäristön kiinteät rakenteet.

Aiempaa tutkimusta

Katusuunnittelua ei perinteisesti mielletä maisema-arkkitehtien työkenttään kuuluvaksi aiheeksi. Kaupunkimaisessa, tiiviissä ympäristössä katutilalle on kuitenkin nykyään asetettu melko korkeat laatuvaatimukset, jolloin erilaiset rakenteet pitää sovittaa yhteen toiminnallisesti ja esteettisesti laadukkaaksi kokonaisuudeksi. Tässä kohtaa katusuunnittelussa tarvitaan maisema-arkkitehdin osaamista. Aiemmin maisema-arkkitehtuurin alalla kaupunkitilan laatua ja liikkumismahdollisuuksia on tuotu esiin pääosin lasten leikkiympäristöissä. Kaupunkitilan laadussa maisema-arkkitehtuurin alalla korostuvat luontoalueet, puistot ja istutukset.

Kehon suhdetta arkkitehtuuriin on tarkastellut esimerkiksi Juhani Pallasmaa. Ihmislähtöisten elinympäristöjen suunnittelua tutkitaan esimerkiksi Aalto-yliopistossa Living+ Platform -yhteistyöalustalla - aiemmin työtä tehtiin Yhdyskuntasuunnittelun tutkimuskeskuksessa (YTK). Uranuurtajina täällä ovat olleet mm. Marketta Kyttä, Aija Staf-

fans ja Liisa Horelli. Useita vuosia kestäväää liikkumista sekä elinympäristön laatua ja sosiaalista kestävyyttä on tutkittu myös Suomen ympäristökeskuksessa. Ulkomailla kaupunkisuunnittelussa ovat jalankulkijan roolia, havainnointikykyä ja motivaatiota tarkastelleet mm. Kevin Lynch (1960), Jane Jacobs (1962) ja Jeff Speck (2013). Varsinainen uranuurtaja kaupunkitilan monipuolistamisessa ja laadun kehittämisessä houkuttelevaksi on ollut jo 60-luvulta lähtien tanskalainen Jan Gehl toiminut. Gehlin menetelmät katutilojen kehittämiseen ovat levinneet maailmalta myös suomalaisiin kaupunkeihin.

Elinympäristön laatuun ja liikkumiseen liittyvät teemat ovat luonteeltaan monitieteisiä. Arkkitehtuurin ohella aihe liittyy kiinteästi mm. ympäristöpsykologiaan, palvelumuotoiluun sekä terveystieteisiin. Liikkeeseen sekä kehon ominaisuuksiin ja mahdollisuuksiin on vahva ote tanssin ja koreografian alalla. Aiheita ovat tutkineet mm. Schiller ja Rubidge (2014). Tanssijat, koreografit ja monet muut liikkujat tekevät tätä työtä päivittäin käytännössä. Tätä kaikkea osaamista ei ole kirjoitettu, vaan sitä on saatavissa suoraan alan osaajilta. "Kiinnostus kehollisia menetelmiä ja koreografista osaamista kohtaan on viime vuosina voimistunut myös perinteisen taidekentän ulkopuolella"¹.

Taustaa

Terveys on Demoksen mukaan ennen kaikkea toimintakykyä. "Terveyden kokemukseen liittyvät myös ympäristö, sosiaalisuus, osallistuminen ja kokemus autonomiasta".² Terveyden muodostumiseen on kaksi vahvasti erilaista näkökulmaa: onko kyse ennaltaehkäisystä - eli koetusta hyvinvoinnista ja terveenä säilymisestä - vai vasta sairauden hoitamisesta. Kuten ravitsemus tai uni, hyvinvointikin riippuu elämäntavoista ja olosuhteista, ja se pitää joka päivä hankkia uudelleen.

Yksi merkittävimmistä kansanterveydellisistä ongelmista maassamme on lihavuus, jonka taustalla on työ- ja arkiliikunnan vähentyminen.³ "Kansanterveyttä uhkaa joukko kroonisia, tarttumattomia tauteja ja häiriöitä, kuten astma ja allergia, diabetes, suolistosairaudet, meta-

bolinen oireyhtymä, sydän- ja verisuonitaudit, syöpä, neurologiset sairaudet ja mielenterveyshäiriöt"⁴. Uusien tutkimustulosten mukaan varsinkin kosketuksella aitoon luonnonympäristöön on suuri merkitys näiden ehkäisyssä.^{5,6} Ulkoilun merkitys suomalaisessa kansanterveyden edistämisessä voi siis kasvaa.

Gehl Institute (2018) huomauttaa, että "80 prosenttiin saakka terveys riippuu ympäristön ja käyttäytymisen tekijöistä"⁷ ja että kullakin on terveytensä ylläpitämiselle erilaiset tarpeet.⁸ Kaupunkisuunnittelu nähdään yhä keskeisempänä keinona "poistaa esteitä terveyden tieltä", kuten Gehl Institute asian ilmaisee. Thaler ja Sunstein (2009) korostavat "tuuppausten" (nudge) merkitystä: se miten asiat ovat tarjolla sekä se, miten kanssaihmiset ja vertaiset niihin suhtautuvat, voivatkin viedä valintoja uusille urille.

"Suomalaisista noin 69 prosenttia asuu kaupunkimaisilla alueilla"⁹. Muuttoliike kaupunkeihin sekä yhdyskuntarakenteen tehostaminen luovat tiivistymispaineita keskuksiin. Uusia asuinalueita rakennetaan, vanhoja täydennetään ja uudistetaan - samalla ulkotila yleensä kaventuu. Tällöin sen laadun tulee parantua ja virkistysarvon tehostua.

Kaupunkisuunnittelussa muutokset ovat suhteellisen hitaita ja vaikutukset pitkäkestoisia. Suomalaista pitkälti autoja varten rakennettua katutilaa uudistetaan monin paikoin jalankulkua ja pyöräilyä suosivaksi. Autoliikenteen tilaa kavennettaessa kaduille saattaa ilmestyä uusia virkistämisen kohtia. Ilmastonmuutosta hidastavien toimien lisäksi käännettä saattavat vauhdittaa autoliikenteessä itsessäänkin tapahtuvat muutokset, kuten yhteiskäyttöisten ja itseohjautuvien autojen lisääntyminen.

LIIKKEEN LOGIIKKA

1.1 Luova liike

Tässä työssä luovaa liikettä käsitellään yksilön, liikkuvan kokijan näkökulmasta. Huomion keskellä on nimenomaan tekeminen: mitä liikkuessa tapahtuu, miksi ihminen hakeutuu liikkeeseen ja mitä tekemisestä saa. Liikkuminen ja tanssiminen nähdään ennen kaikkea vapaa-ajan vietteenä ja itseilmaisun keinona. Näin tanssin käsitys liikkeestä on monelta osin sovellettavissa muihinkin vapaan liikkumisen muotoihin ulkona, kuten parkour, skeittaus, tai chi ja BMX-pyöräily. Perinteinä, taiteellisena tai viihteellisenä esityksenä sekä ohjattuna harrastuksena tanssi ja liikunta jäävät tässä työssä käsittelyn ulkopuolelle.

Schillerin ja Rubidgen (2014) mukaan "koreografiat voidaan nähdä prosesseina, joka sitovat, panevat liikkeelle ja muuttavat osallistujan liikeaistiin perustuvaa herkkyyttä ja ymmärrystä liikkeestä ja paikasta". Koreografisia käytäntöjä voidaan nähdä Schillerin ja Rubidgen mukaan muuallakin kuin varsinaisen tanssin parissa.¹⁰

Tanssin näkökulma

Keskeiseksi esimerkiksi on tässä työssä rajattu tanssi, joka alun perin inspiroi aiheen tutkimiseen. Tanssilla on liikkeen lisäksi useita muitakin maisema-arkkitehtuurin kanssa yhteisiä siihen liittyviä piirteitä, kuten rytmi, ympäristön aistiminen ja kontakti toiseen ihmiseen. Tässä työssä käytettävä tanssin teoria liittyy pitkälti nykytanssiin, jolle on tyypillistä taiteiden välisten raja-aitojen ylittäminen. "Nykytanssissa painottuvat usein teknisen virtuositeetin sijaan teoksen sisältö ja pyrkimys löytää yhä uusia tapoja ilmentää ihmiskehon liike- ja ilmaisuvoimaa"¹¹. "Nykytanssi tarkastelee ihmistä ja ihmiskehon liikettä laaja-alaisesti. Siihen kuuluu kaikenlainen ihmisen tuottama liike "¹². Tero Saarinen (2018) korostaakin, että vaikka tanssin on terminä kaikille Sisu-pastillin lailla tuttu, se käsittää todellisuudessa lukuisia eri tyyliä käsitellä rytmisiä liikettä¹³.

Tanssi kiinnittyy paikkaan - tai vähintään lavastuksen elementteihin. "Tanssiteosta ei sellaisenaan voi siirtää paikasta toiseen" ¹⁴.

Tanssilla voidaan myös tuoda esiin uusia puolia arkisesta elinympäristöstä. Esimerkkinä tästä on Sari Palmgrenin Aidatut unelmat, Kaarelan alueen julkisissa tiloissa ja puutarhoissa polveileva kävelyteos Zodiakille vuonna 2007.

Liike paikassa luo Schillerin ja Rubidgen (2014) näkemyksen mukaan uusia elettyjä todellisuksia kehoon (corporealities) ¹⁵. Liikkeellä on vaikutusta myös tilaan. Esimerkiksi parkouraajien päätös lähteä liikkeeseen tuo huomiota, näkyvyyttä ja elinvoimaa näihin tiloihin ¹⁶. Myös Saarinen (2018) korostaa tanssin tuomaa muutosta ihmisessä itsessään sekä kehon kautta suhtautumisessa ympäristöönsä ¹⁷.

1.2 Kehon kokonaisvaltainen rooli

Ihminen käyttää Francis Guardian (2018) mukaan liikettä koko ajan, kaikkialla – kehonkielenä. Sen lisäksi, että ihminen on juossut, kävellyt, uinut, kipeillyt puissa ja vuorilla, on hän aina myös tanssinut. Taiselulajeissa on myös aina ollut tanssillisia piirteitä. ¹⁸ Tero Saarisen (2018) mukaan ihmisellä on jo kauan ollut rituaaleja, joissa on osoitettu kunnianosoitusta luonnon voimille tanssin ja musiikin kautta, on kerääntynyt yhteen ja haluttu **kokea yhdessä**, kehittää yhteisöä. Saarinen huomauttaa, että aina liikkeen kautta on myös leikitty. Hän näkee tarpeen liikkua, lähteä ulos ja luontoon ihmisen DNA:ssa olevana perustarpeena, joka tosin jossain vaiheessa on työnnetty sivuun. ¹⁹

Guardian (2018) mielestä me asumme ennen kaikkea kehossa - emme niinkään vaatteissa. Saarisen (2018a) mielestä kaikkien kehossa asuvat myös tanssi ja lahjakkuus. Tanssin alalla kehon kokonaisvaltaisuus, se että mieli ja ruumis vaikuttavat toisiinsa, on Guardian (2018) mukaan itsestäänselvyys. Samalla tavoin asento- ja liike-, tasapaino- ja tuntoaisti näkyvät tanssijan työssä jatkuvasti, välttämättömänä oman kehon tuntemisena. Tanssijan keho on opetettu tasapainoiluun - keho vain tekee niin.²⁰

Tanssi on Saarisen (2018a) mukaan ajan ja tilan mestari. Tanssilla voidaan muodostaa tiloja ja **vaikuttaa ajantajuun**. Sillä voidaan luoda nopea, hidas, jopa ikuisuuden kestävä hetki. Luomalla suhde ympäristöön, olemalla tietoinen siitä, pystytään säätämään resonoinnista jatkuvuutta, tiheyttä, määrää ja voimaa. **Tilaa voidaan luoda myös katseella ja liikkeen suunnalla**. Saarisen tekniikassa tärkein tekijä tilan luomisessa on aistien herättely: Omasta reviiiristä ja "olemisen mausta" kohti fysiologista tunnetta maasta ja lopulta liikkeen kautta etsimään tasapainon ja horjumisen rajaa. ²¹

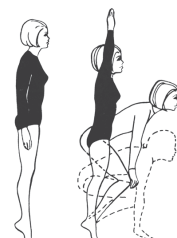
Liike on hieman vaikeasti sanallistettava teema. Kuitenkin se herättää muiden taidelajien tapaan tunteita ja aistimuksia ²². Kehon liike vahvistaa myös tunteiden ilmaisua ja havaintoja.

Keho kaikkialla mukana

Meidän voidaan nähdä kantavan kaikkia kokiamme paikkoja kehossa mukanaamme ²³. Pallasmaan (2016) mukaan keholinen vaikutus on erottamaton osa arkkitehtuurin kokemista, arkkitehtuuria tulkitaan kehoon ja "toiminnan lupauksen" kautta. "Esimerkiksi kodin kokemus rakentuu tietyistä toimista - erityisten toimintojen - ruuanlaitosta, syömisestä, kanssakäymisestä, lukemisesta, varastoisesta, nukkumisesta, intiimistä akteista - ei visuaalisista elementeistä." ²⁴

Rakennusta "lähestytään, sen kanssa ollaan kasvokkain, sitä suhteutetaan ruumiiseen, sen läpi liikutaan ja se on ehtona muille asioille. [...] Arkkitehtuuri synnyttää, suuntaa ja organisoii käyttäytymistä ja liikettä." ²⁵

Ihmisen havainnointikyky perustuu alkujaan luonnossa liikkumiseen - kehon liikkeeseen (Pallasmaa 2017). Monilla aisteilla ympäristön erot tulevat esiin vasta kulkien. Liikkumisen tapa ja vauhti vaikuttaa paikkakokemuksiimme. ²⁶

1.3 Rytmi, hierarkia, juoni

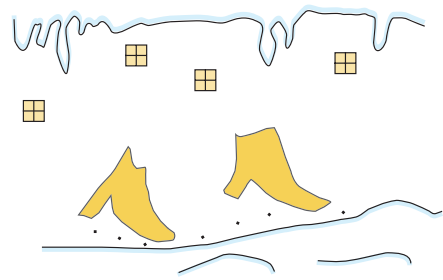
Suuri osa arjesta on Schillerin (2014) mukaan "kulkemista paikasta toiseen, toteuttaen tiedostamattomien tapojen ja/tai ritualisoituneiden liikkeiden sarjaa. Usein päivittäiset **liikeaistin rytmit erilaisine tempoineen** ja paikan piirteineen jäävät huomioimatta." ²⁷ Tanssissa nämä erilaiset liikkeen rytmin ja dynamiikan vaihtelut ovat Tawastin ja Ahosen (2007) mukaan olennaisia. Ne syntyvät tavoista, joilla tanssija käyttää kehoaan. "Liikkeen kesto, tauot, liikkeen laatu, intensiteetti, kontrolli ja tilan käyttö synnyttävät kaikki yhdessä tanssia. [...] Liikkeen laatua vaihtelemalla toistettavan liikkeen merkitys muuttuu tai se saa ainakin **uusia vivahteita, nyanseja. Liikkeen nopeus ja hitaus, liike-suorituksen laajuus ja korkeus**, liikkeeseen käytetty voima, liikkeen suunta ja tasot ovat välineitä, joilla voi varioida avainliikkeitä." ²⁸

Tanssissa rytmi on Tero Saarisen (2018a) mukaan kantava voima: työssään hän sekä kuulee että näkee rytmejä. Tanssin tekemisessä näihin huomion herättäneisiin rytmeihin voidaan tarttua. Muutenkin työssä haetaan rytmiä, etsitään teokselle **omaa poljentoa**, joka yhdistää osasia. ²⁹ Tanssissa ei tarvita aina musiikkia, vaan voidaan käyttää myös muunlaista ääntä. **Hiljaisuus korostaa tunnelmaa** ja terävöittää muita aisteja.

Nykytanssiesityksessä ei välttämättä ole selkeää juonta. Francis Guardian (2018) mukaan **musiikki** tuo koreografiaan luonnostaan erilaisia vaihteita. Saarisella (2018a) teokset lähtevät tarpeesta käsitellä jotakin asiaa, jolloin liikkeet muodostuvat valittua teemaa koskevista huomioista. Ryhmässä jokainen tuo mukaan **oman kehonsa, katsonsansa ja taustansa**, tästä lähtee muokkautumaan **liikekokonaisuuksia, teoksen "aakkosia"**. Koreografian dramaturgia muotoutuu paljon myös sattuman ja intuition kautta. Kun **herkkyys tilanteille** ja tiheydelle on pedattu valmiiksi, tanssijat löytävät ja ehdottavat liikkeitä itse. Kun löytyy jotain merkittävää, mietitään mitä tässä tapahtui, sen ympärille aletaan rakentaa kohtausta. Keinona valmiin koreografian alkupalon ja halun elossa pitämiseksi esityksessä, Saarinen kokee, että teokset eivät ikinä tule ihan valmiiksi. **Osatekijät saavat olla vähän vapaana**,

jolloin esiintyjät saavat tuoda mukaan oman persoonan, hetken fiiliksen – jolloin he tuntevat olevansa elossa. ³⁰

Tawast ja Ahonen (2007) määrittelevät, että "tanssi on ennen kaikkea aktiivista vuorovaikutusta kehon, mielen, ympäröivän tilan ja ajan kesken" ³¹. Koreografian muodostamisessa pitää Saarisen (2018a) mukaan ymmärtää vastaanottamista ja energian tiheyttä – pitää olla **erilaisia volyymeja**. Guardian (2018) mukaan musiikin ohella intensiteettiä saadaan vaihtelua sijoittamalla eri kohtauksiin **eri määrä esiintyjä**. Tässä kohtaa nousevat esiin hierarkiat, joissa on Saarisen (2018) mukaan kyse valinnoista. Kohtaukset ovat **kuin pää- ja sivulauseita** – kaikki eivät voi olla päälauseita. Ryhmässä jokainen on yhtä merkittävä, mutta soolojen sijaan tanssijoita ja hetkiä voi korostaa myös valoilla, jolloin **valosuunnittelun merkitys** kasvaa. Saarinen pitää tärkeänä muitakin arkkitehtonisia piirteitä, kuten pukusuunnittelua. Niiden tehtävä on kontribuoida vielä perusajatusta – tuoda **värejä, tasoja, frekvenssejä**. ³²

1.4 Aistit, havainnot, motivaatio

Tero Saarisen (2018a) mukaan ihminen pystyy liikkeen kautta löytämään itsestään eri vaihteita, herättämään tiettyä herkkyyttä, läsnäoloa, avoimuutta ja hereillä oloa. Hän kuvailee, kuinka liike auttaa kehoa **360 asteen läsnäoloon**, ymmärrykseen, havainnoimiseen ja huomioimiseen. Francis Guardian (2018) kertoo, kuinka mukulakivillä tai luonnossa **epätasainen alusta** auttaa pitämään kehoa hereillä. Molemmat kokevat, että kehotietoisuus vahvistaa tietoisuutta myös ympäristöstä. Guardian (2018) kuvaa kokemuksia siitä, kuinka ryhmässä pitää näkemättäkin aistia, missä muut ovat – sama parin kanssa tanssittaessa.

Kyky toisen aistimiseen liikkeen kautta asuu Saarisen (2018b) mukaan meissä kaikissa. Kun oma ymmärrys kehosta lisääntyy, kasvavat myös herkkyys ja yleinen **uteliaisuus toisia kohtaan**. Tekniikkassaan hän käyttää "uteliaan ihon" näkemystä, jossa haetaan omaa positiivisella energialla ladattua reseptiivisyyttä. Herättämällä itseään näin voi löytää kauneutta, dramatiikkaa sekä vastuuta ympäristöstään. Ennen kaikkea saa hyvyn ajatusten välittämiseen ilman sanoja, oppii lukemaan kehonkieltä. Saarinen näkee siis liikkeen voimavarana, kanavana toisten kanssa olemiseen. ³³

Kehon aisteilla havainnoidut muistot ovat myös tärkeä työkalu tanssissa. Saarinen (2018b) kuvaa toistuvasti inspiroituvansa ja hakeutuvansa metsien, meren ja vuodenaikojen äärelle. Hän kuvaa tätä tarvetta merkiksi luonnonvoimista, "joita kuljettaa mukanaan". Schiller ja Rubidge (2014) kuvailevat, kuinka "ympäristö tai tietyn paikan olosuhteet toimivat parkourajalle kuin partnerina", ja edelleen erityisenä tilaisuutena ³⁴. Angelin (2014) mukaan näitä mahdollisuuksia tarjoutuu esimerkiksi **kiipeämiseen, ponnahtamiseen, pudottautumiseen** tai **itsensä ylös vetämiseen** ³⁵.

Ympäristö vaikuttaa myös suoraan kehoon, Guardian (2018) mukaan esimerkiksi **lämpötilan** kautta lihasten lämpenemiseen. Guardian näkee ulkona liikkumisessa sisätilaan nähden erona myös pidemmät etäisyydet ja tietynlaisen **päämäärä**, mikä tuo liikkumiseen esimerkiksi erilaisen kävelyrytmin.

Arkkitehtuurin tuntuma

Aistit jaotellaan usein viiteen perusaistiin: näkö, kuulo, haju, maku ja tuntoaisti. Arkkitehtoninen suunnittelu painottuu pitkälti näköaistilla havaittavien asioiden, ulkoasuun. "Silmäkeskeisyys ei ole rakennustaiteessa koskaan ollut selvempää kuin viimeisen viidenkymmenen vuoden ajalla arkkitehtuurityylien tavoittellessa erityisen huomiota herättävää ja miustettavaa visuaalista mielikuvaa" ³⁶. Todellisuudessa kaupunki ymmärretään kuitenkin kehollisena kokemuksena: kosketuksen, kontaktin ja askelten avulla. ³⁷

Perinteisen karkean aistijaottelun ulkopuolella ovat mm. liike- ja tasapainoasti sekä asentoasti. Ne ovat suurelta osin tiedostamattomia, mutta liikkumisen, kehonhallinnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta oleellisia. ³⁸

Pallasmaan (2016) mukaan "iho tulkitsee materiaalin tekstuuria, painoa, tiheyttä ja lämpötilaa". Hän näkee tuntoaistin linkittävän meitä aikaan ja perinteeseen. ³⁹ Arkkitehtonisesta kokemuksestaikin muistin, nykyhetken ja mielikuituksen vuorottelu tekevät niin monitasoisen (Pallasmaa 2017). "Moniaistisesti koetut paikat painuvat mukaan ruumiinmuistiin, ne saavat positiivisen, pitkäkestoisen ja nostalgisen tunnevarauksen" ⁴⁰. Pallasmaan (2016) mukaan arkkitehtuuri voidaan nähdä myös kehojen välisenä viestintänä. Työssä toteutunut tila peilaa suunnittelijan tuntemuksia kokiaan kehon kautta, mahdollisesti jopa vuosisatoja myöhemmin. ⁴¹

1.5 – Kohtaukset ja kontakti

Kontakti toiseen ihmiseen on taitolaji. Kuten tanssissakin, elämässä ihmisten väliset tilanteet ovat kuin kohtauksia: niissä yhdistyvät joskus ennalta-arvaamattomastikin ihmisten taustat, tunteet ja ympäristön olosuhteet. Pienetkin eleet ja ilmeet voivat viedä tilannetta suuntaan tai toiseen.

Tanssi on myös ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline ⁴². Nykytanssissa haetaan henkilökohtaista, mahdollisesti totutustakin poikkeavaa tapaa liikkua, mm. Tero Saarinen Companyn (2015) teoksessa *Morphed*. Katutilassakin eri ihmisille erilaiset tavat tuntuvat tutuilta, houkuttelevimmilta ja helpoimmilta. **Normit ja paikan käytännöt** tosin rajaavat paljonkin sitä, mikä tilanteessa lopulta tuntuu luontevalta. Kehon käytöllä voidaan myös herättää huomiota ja **esitellä taitoja** tai yksinkertaisesti ottaa tilaa haltuun. Saarinen (2018a) kuvaa ihmisten välisen viestinnän resonoinnin olevan yhteiskunnassamme laimeata, sillä emme aktivoi itseämme muulla tavoin kuin puhumalla. Guardian (2018) mukaan tanssi opettaa ottamaan muut huomioon, olemaan läsnä toisille ja tiedostamaan, että **jaetaan samaa tilaa**.

Saarinen (2018a) näkee liikkeen keinona keskustella, olla simultaanissa liikkeessä maailman ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Esityksessä kontakti on hänen mukaansa vahvana tanssijoiden reagoidessa toisiinsa ja tilan koosta riippuen myös yleisön kanssa. Liike ottaa myös hyvin **kontaktia ympäristön laatuun ja piirteisiin**. Parkour on tätä mitä keskeisimmin. Angel viittaa parkouraja Williams Belleen, joka kertoo, että hänelle "l'art du déplacement" on kuin rakennusten tervehtimistä. Ja samoin hänelle jonkun muun parkourajan liikkeen katseleminen on kuin seuraisi tämän dialogia rakennuksen kanssa. Angelin mukaan mielessä käyty vuoropuhelu on yhtä paljon osa parkouria kuin itse tekeminen. Parkourissa ympäristö esiintyy ikään kuin "ystävänä, haastajana ja kanssapelaajana" [...] "**auttaen kehon ja mielen rajojen etsimisessä**". ⁴³

Ihmisläheinen kaupunkisuunnittelu

"Kaupunkien ihme perustuu fyysiselle kontaktille, sille, että olemme kehoinemme samalla kadulla, samassa kaupassa, samassa kulkuneuvossa ja samassa puistossa" ⁴⁴. Paikat, joissa muita ihmisiä on, koetaan yleensä muita turvallisemmaksi ⁴⁵. Myös vaikutteet ja ideat - kuten muoti - tarttuvat kadulla ihmiseltä toiselle.

Kaupunkisuunnittelussa Gehl (1987) nimitää houkuttelevia ympäristön ratkaisuja yksinkertaisesti kutsuiksi (invitations) ⁴⁶. "Yksinkertainen, mutta hyvä julkisen kaupunkitilan laadun mittari on se, paljonko tilaa käytetään" ⁴⁷. Kyse on myös mitoituksista. Gehl (2018) on nostanut esiin konkreettisia etäisyyksiä, joista ihminen kykenee havaitsemaan toisia: liian väljä katutila saattaakin vaikeuttaa vireää kaupunkielämää, koska kaukana oleviin ihmisiin on liian hankala ottaa kontaktia ⁴⁸.

Sanoma ja merkitys

Arkkitehtuurin tavoin tanssi on viestintää ihmiseltä toiselle. Guardia (2018) näkee pitkän harjoittelun jälkeen esitetyn tanssin tuntuvan juhlayltyltä – siltä, että pääsisi antamaan lahjan. Esiintyessään tanssija antaa itseltään aina jotain yleisölle – lainaa taitavaa ja tuntevaa kehoaan toiselle tunteiden tai ymmärryksen kokemista varten. Toki tanssissa kaikki energia ei ole tanssijan oman tunteen ilmaisu: energiaa myös esitetään, esim. liikkeen rytmillä ⁴⁹. Osaltaan liike on kuitenkin myös tanssijan omien ajatusten työstämistä. Tanssijat nostavat usein esiin hyvinkin abstrakteja teemoja – oikeastaan jopa teorioita – liikkeen kautta. Tanssi kuljettaa yleensä mukanaan myös jonkinlaista viestiä. Tawast ja Ahonen (2007) muistuttavat, ettei nykytanssissa "tanssiliikkeillä ei kuitenkaan ole olemassa yleispäteviä tai tarkkoja kieleen verrattavissa olevia merkityksiä". [...] "Niinpä tanssin ja liikkeen välittämät viestit ja sanomat muotoutuvat, elävät ja muuntuvat esityksien ja tilannekohtaisesti kunkin katsojan mielessä" ⁵⁰. Tämä on keino, jolla taide iskelmistä maalauksiin puhuttelee ihmistä illoissa ja suruissa. Inhimillinen ilmaisu voidaan nähdä yhtenä **tapana tasapainottaa mielen-terveyttä**.

Normit ja pelko – turvallisuus ja vapaus

Tanssi tuo liikkumiseen vapautta kokeilemisen ja heittäytymisen avulla. Samalla tanssiin ei ryhdytä, ellei **tunne olevansa turvassa, riittävän suojaavana** ⁵¹. Englundin ja Simonin (2010) mukaan tapahtumat ja tilat, joissa ihmiset päättävät liikkua, ovat ilmaisuja turvallisuuden tunteesta ⁵². Saarinen (2018b) kokee, että nykyhetkessä ärsyketulvan takia tanssin luomisen haasteena on se, että luova tilanne onkin pitkälti suojarakenteiden purkamista. Vasta sen jälkeen hänen mukaansa koetaan, että ollaan turvassa ja uskalletaan alkaa ottaa tanssillisia riskejä. ⁵³

Meillä on usein opitut, rooliimme sopivat tavat liikkua sekä liikkumiseen ja olemiseen liittyvät normit. Kontakteissaan laumaeläimenä

Mitä opimme kaupungeista seuraavaksi?

Kaupunkiemme nuoruudesta johtuen kaupunkitilan suunnittelun perinne on Suomessa heikko ja kaupunkien nopeasta kasvusta ja valliineista suunnitteluihanteista johtuen perinne katkesi lähes kokonaan 1960–1970-luvuilla ⁵⁴. Vasta 2000-luvulla ihmisen mittakaavainen kaupunkitila ja julkisen kanssakäymisen merkitys on Suomessa alettu nähdä selkeästi tavoiteltavana, ja myös taloudellisenä arvona.

Ihmisläheinen kaupunkisuunnittelu joutuu rakentamaan uudelleen useamman vuosikymmenen oppeja. Gehl (2018) kuvaa lähestymistapaa suorasti: "Jos suunnitteli-joita pyytäisi ehdoin tahdoin vähentämään kaupunkielämän määrää ja ihmisten halua ulkoilla kaupungilla, siihen tuskin löytyisi tehokkaampaa keinovalikoimaa kuin modernismin periaatteiden noudattaminen" ⁵⁵.

Schmidt-Thomén ja Moka (2018) mukaan menilään ovat mm. digitalisaation mahdollistamat liikenteen, kuluttamisen, asumisen tapojen murrokset korostuvat kaupungeissa. Se, miten käytämme ja hallitsemme kaupunkia, tulee muuttumaan seuraavan 30 vuoden aikana. ⁵⁶ Katuelämän tarpeet säilyvät tässä murroksessa tuskin ennallaan.

ihminen myös vahvasti reagoi toiseen ihmiseen. Angelin (2014: 187) mukaan pelko, joka on luonteeltaan tukahduttava, vahvistaa vallitsevia **valtarakenteita ryhmien tai osapuolten välillä**⁵⁷. Toisessa ääripäässä Saarinen (2018b) kertoo oman uransa käännekohtana ymmärryksen siitä, kuinka tärkeitä on vapautua sellaisesta ajattelusta, että on olemassa oikea liike ja väärä liike. Vain sitä kautta hänen mielestään on mahdollista olla ilmaisussaan tuore ja hetkessä elävä.

Koreografi Janina Rajakangas (2018) kuvailee suvaitsevaisuuden rajoja liikkumiseen kaupungissa: **"metsän siimeksessä"** on määrättyjä paikkoja, joissa voi tanssia vapaasti, lenkkipolulla esimerkiksi takaperin juokseminen on hirveän anarkistista". Sen sijaan hän kokee, että **tuttuja harjoitteita**, kuten joogaa tai slacklinella tasapainoilua voi "melkein jo tehdä". Ja että nuorilla boomboxit, kannettavat kaiuttimet antavat omaa tilaa. Ylipäänsä **luonto, nimetyt kategoriat, erilaiset esineet ja rakenteet** (parkour, skeittaaminen, musiikki, puun oksa), joihin **tekeminen kiinnittyy**, tuntuvat Rajakankaan mukaan sallivan tavallista laajempaa olemisen vapautta.⁵⁸

Saarin (2018b) on pohtinut teoksissaan yksilön paikkaa yhteisössä, sitä kumpi joutuu tekemään kompromisseja, jotta yhteisen päämäärä saavutetaan. Tavoitteena Saarisella (2018a) on työsäänn, että yhdessä tekemisestä huolimatta voidaan "maistua omalta", olla **yksilönä muiden joukossa**. Hän kokee kehon käytön myös hajottavan perinteisiä hierarkioita: luovassa liikkeessä kuka vaan voikin alkaa kulkua uudella käsittämättömällä tavalla, saada muut hiljaiseksi ympärillään.⁵⁹ Tanssi ja liike voivat helpottaa yksilön oman tilan luomista ja haltuunottoa. Myös parkouraaja luo uusia valta-asemia kehon ja yksilön suhteessa ympäristön sosiaaliseen kontrolliin voittamalla pelkojaan taidoillaan.⁶⁰ Reuter (2018) korostaa suvaitsevaisuudessa nimenomaan liikkeen **ymmärrettävyyden** merkitystä pelon hallittomien apuna. Uskalluksen olla rinnalla tarvitaan uskallusta sietää.

Kankeat standardit – kunhan se toimii

Katusuunnittelussa sovitaan Elander-Heinon ja Oittisen (2018) mukaan yhteen mm. pohjarakentaminen, kunnallistekniikka, ympäröivät rakennukset, turvallisuus, talvikunnossapito, esteettömyys, huolto- ja pelastusajo. Varsinkin valmiin kaupunkiympäristön perusrakenteissa tekniikan määrä on valtaisa. Kun päälle lisätään suomalainen lainsäädäntö normeineen, ei ole ihme, että kaikki alkaa näyttää samalta. Kevyen liikenteen ympäristöihin kuitenkin myös satsataan todella vähän.⁶¹

Junttilan et al. (2011) mukaan "julkisen ympäristön suunnittelulle täytyy aina asettaa korkeat tekniset ja esteettiset laatuvaatimukset sekä vähintään vastaava tavoiteikä kuin kyseisen alueen rakennuksille." Lisäksi kustannukset tulisi suhteuttaa käyttöikänsä.⁶²

Suunnittelun huolellisuudella voidaan Junttilan et al. (2011) mukaan saada laatua kohtuullisin kustannuksin. "Liikenne, valaistus, kunnallistekniikka sekä kunnossa- ja puhtaanapito eivät ne ole itsetarkoituksellisia, vaan niiden tehtävä on palvella kaupunkielämää".⁶³ Usein hyvät ideat ovat myös yksinkertaisia, oivalluksia.⁶⁴

Esteettömyys liittyy suunnittelussa virallisesti liikumis- ja toimimiseisten tarpeisiin⁶⁵. Laajemmin asia voidaan nähdä kaikki käyttäjäryhmät huomioivana saavutettavuutena ja helppoutena.⁶⁶ Moniaistinen ympäristö helpottaa myös aistirajoitteisten ihmisten liikkumista ja tuo ympäristöön elämyksellisyttä. Neutraalein ja esteettömin reitti tulisi löytyä vaivattomimminkin. Tärkein on ensimmäinen askel – että ulos rohkaistutaan lähtemään.

1.6 – Flow ja kokemukset

Leikki koetaan lasten oikeudeksi. Samalla työelämässä peräänkuulutaan luovuutta ja intohimoa. Flow, virtaavan tunteen saavuttaminen on keskeinen itseilmaisun, luovuuden ja onnellisuuden työkalu.⁶⁷ Samoin pelit, urheilu ja tanssi ovat vahvasti aikuisten maailmaan kuuluvia, taloudellisestikin voimakkaita ilmiöitä. Missä lasten ja aikuisten tekemisen rajan koetaan sitten olevan – improvisaatiossa, ennakoimattomuudessa ja vapauksien otossa?

Tawastin ja Ahosen (2007) mukaan vapaassa tanssissa painottuu liikkeen ja ilmaisen **kahlitsemattomuus ja luonnollisuus**. Jo modernin tanssin pioneerit halusivat tanssin kuuluvan kaikille taidoista ja ulkomuodosta riippumatta.⁶⁸ Tero Saarinen (2018b) uskoo tanssin mahdollisuuksiin palauttaa ihminen aidosti tähän hetkeen, rikastuttamaan omaa olemista. Hän korostaa tanssiessa vapautuvaa kontrollioimattomuutta, intuitioon luottamista, elämänhalua.⁶⁹ Saarinen (2018c) saa tanssiin runsaasti **inspiraatiota luonnosta**, jossa liikkeen sisältävät niin kukkaan puhkeaminen, kasvaminen kuin lakastuminenkin.

Tanssin yhtenä tehtävänä voidaan nähdä ihmisen mahdollisuuksien testaaminen kokeilun ja turvallisuuden välimaaston jännitteessä, kuten Kane (2005) kuvailee pelaamista⁷⁰. Leikin tärkeä tehtävä on kokeilla erilaisia rooleja. Angelin (2014) mukaan myös parkouraajan halu liikkua tarjoaa aikuiselle lapsenomaista tiedustelua, kiinnostusta erilaisuuteen sekä toiseuden hyväksymistä⁷¹.

Saarin (2018b) kertoo tanssia tehdessä vastaan tulevan "hetkiä, kun jotain spesiaalia tapahtuu". Ne ovat Saarin mukaan "hetkiä, jotka kaikki paikalla olijat tunnistavat, mutta joille ei ole oikein löydy sanoja". Guardian (2018) mukaan nykytanssissa improvisoiden voikin juuri löytyä jotain mikä ei vielä ole ollut – toki kehon rajoilla. Baletissa erona on se, että vaikka kieli on laaja, normit ovat tiukat. Baletissa joutuukin usein improvisoimaan vasta, jos tekee virheen. Liikkeen improvisointiin voi herättää esimerkiksi jokin ajatus tai musiikki.

Vain kaukaa katsottuna Wow?

Demos Helsingin (2010) mukaan "Ainutkertaiset kokemukset vaikuttavat onnellisuuteen antamalla kokemuksen jostain itseä suuremmasta." Tällaiset kokemukset, kuten spektakkelit, esteettiset tai vapauttavat kokemukset, "yhdistävät ihmisiä ja tekevät tiloista merkityksellisiä paikkoja." (Demos Helsinki 2010: 10.)

Oittisen (2018) mukaan toimintojen eriyttäminen on muuttanut katuja: ennen ne olivat paikkoja, joissa lapset leikkivät. Nykyään tuntuu ihan rikokselta, jos kadulle menee lapsia tai nuoria leikkimään (Oittinen 2018).

Erötelun lisäksi kaupungin voi nähdä muuttuneen myös spektakkelimaisemmaksi (urban spectacularisation), suuriin ja vaikuttaviin tapahtumiin painottuvaksi näyttämöksi, minkä Dutra Britto ja Berenstein Jacques (2014: 50) näkevät heikentäneen kaupunkilaisten omaa roolia ja päivittäisen tason kehollista kokemusta kaupunkiin. Myös Pallasmaa (2016:26) toteaa, että "arkkitehtuurista on tullut kameran hätäisen silmän vangitsemisen painokuvan taidetta, sen sijaan että se olisi situationaalista, kehollista kohtaamista." [...] Taktillisuuden häviämisen ja ihmiskehollisen erityisesti kädelle muovattujen mittojen ja yksityiskohtien myötä arkkitehtuurista tulee torjuvan yksilöllöiteistä, terävästärmäistä ja epätodellista" (Pallasmaa 2016: 27). Modernissa arkkitehtuurissa kaupunkitila onkin korostetusti nähty vain neutraalina taustana tälle vaikuttavalle rakentamiselle (Speck 2013: 216-217).

Kaupunkikulttuurin kehityksen myötä 2010-luvulla kaupunkilaiset ovat oppineet ottamaan tilaa haltuun, kohtamaan ja luomaan toimintaa itse. Erilaiset tempaukset, kuten Ravintolapäivä, Kallio Block Party ja Illallinen taivaan alla ovat vallanneet katuja jo useita vuosia.

Oikeastaan jokainen inspiroituu eri asioista. Ihmisen houkuttelussa tanssiin tai luovaan liikkeeseen pitää antaa aina **motivaatio – että ihminen itse haluaa** tehdä. Usein kyse on **ilmapiirin ja ympäristön luomisesta** sellaiseksi, että tuntuu siltä, että on kiva liikkua.⁷²

Elävässä esityksessä ympäristössä aidosti aistittavat kokemukset tekevät teoksista ainutlaatuisia. Saarisen (2018a) mukaan esityseen vaikuttaa tanssin lisäksi teatterissa **valittu estetiikka** ja se, **mitä ympäristöstä on aistittavissa**, esim. yleisön äänen kuuleminen tai toisen hengityksen tunteminen.

Juhlallisuus

Tanssiesityksille on tyypillistä juhlallinen, **pyhästä muistuttava tila**, jossa lähes kaikki inhimillinen tuntuu sallitulta. Guardian (2018) mukaan juhlallisuutta tuo ennen kaikkea paikka, jossa esitetään. Se, että iso, avoin, kaunis **tila on valmisteltu** yleisöä varten. Juhlallisuus riippuu vahvasti myös yleisöstä, joka oopperassa **saa pukeutua ja nauttia jotain erityistä** väliajalla. Esiintyjille kyseessä on asia, johon on valmistauduttu pitkään.⁷³

Saarisen (2018a) mukaan juhlallisuus on hyvin henkilökohtaista – katsojan silmissä ja kokemuspohjassa. Jollekin juhlavaa voi olla yhteen kokoontuminen. Jollekin se, että on satsattu lavastukseen tai **iso teema, selkeä tarina**. Joillekin juhlallisuutta tuo **ihmisen kehon ammattitaito**, se mihin taiteilija pystyykään. Ja hämmästys, että tällaisiakin tunteita voidaan välittää ilman sanoja. Joku voi kokea juhlallisuuden, liian epäntiimiymyden, prameuden tai suuruuden myös ärsyttävänä ja luotaantyöntävänä.⁷⁴

Joskus juhlavuutta tanssille tuovat **kauan säilyneet puitteet**, esimerkiksi vanha oopperatalo kattomaalauksineen. Rakennetun ympäristön kestävyys ja elämysten intensiivisyys ovat yhteydessä toisiinsa. Osittain juhlavuudessa voi olla kyse myös edellä kuvatusta intuition ja elämänhalun vapauttamisesta.

1.7 Kävely raivaa tietä

Käveltävyyden ihanne on tarkkaamaton eteneminen. Loidlin ja Bernardin (2003) mukaan vapaudumme tarkkailemaan ympäristöä, kun jokaiseen askeleeseen ei tarvitse kiinnittää huomiota.⁷⁵ Speck (2013) kokoa yhteen käveltävän ympäristön piirteet: kävelyn pitää olla hyödyllistä, turvallista, miellyttävää ja mielenkiintoista.

Kävelyä suosivan kaupunkitilan suunnittelu on osaltaan ihmisen lajinomaisen käytöksen etsimistä. Gehl (2010:146) on todennut, että **katusuunnittelu vaikuttaa ulkona vietettyyn aikaan enemmän kuin ilmasto**⁷⁶. Samoin se, kuinka paljon julkisivu tarjoaa suojaa sekä paikkoja nojaamiseen ja istumiseen tai muuhun fyysiseen toimintaan, houkuttelee luokseen⁷⁷. Jalankulkija havainnoi ympäristöään tarkasti liikkeessaan suhteellisen hitaasti⁷⁸. Viihtyisäksi kokemassaan ympäristössä ihminen viipyy pidempään kuin olisi välttämätöntä⁷⁹. Keskeistä on Jane Jacobsin (1962) havainto: "vaikka fyysinen rasite olisi mitätön, **juuri kukaan ei vaella vapaaehtoisesti samankaltaisuudesta ja toistosta toiseen**"⁸⁰.

Katu-ympäristö on julkista, kaikille avointa⁸¹ ja kävely kaupungissa välttämätön toiminto sekä ensimmäinen edellytys muille toiminoille⁸². Yhteiskunnallisesti merkittävää on, että kävely jarruttavalla kaupunkirakenteella on yhteys ylipainoon⁸³. Speck (2013) korostaa jalankulkijakulttuurin tuomaa vahvaa katuelämää, joka on noteerattu myös kiinteistöalalla⁸⁴. Karisto (2004) näkee jalankulussa myös **luksus-arvon**: vastapainon yltäkylläisyyden yhteiskunnalle ja yhä hektisemmäksi käyväälle arkielämälle⁸⁵. Tällä hetkellä kävely, istuskelu ja katselu ovat päässeet kaupungin käyttämisessä ihannoitujen ja hyväksyttävien tapojen joukkoon. Riittävätkö ne luomaan kiinnostavaa kaupunkia?

Tanssi - seuraava askel kävelystä

Tanssiin tarvitaan halua ja yhteyttä monilla aisteilla. Tanssi pakottaa reagoimaan ympäristön kanssa. Tylsään ympäristöön tanssin on hankala ottaa kantaa.

Tawast ja Ahonen (2007) toteavat, että tunnistavat tanssijan liikkeissä enemmän tietoisuutta ja kehon käytön mahdollisuuksia kuin arkisessa olemisessa⁸⁶. Guardianin (2018) mukaan kävellessä käytetään vähemmän koko kehon potentiaalia. Hän muistuttaa kuitenkin, että jo kävely on äärettömän monimutkaista tasapainoilua - pienikin ero kehossa vaikuttaa lopputulokseen.

Tero Saarisen (2018c) mukaan lisäämällä kävelyn tunteen ollaan jo tanssissa. Esimerkiksi Morphed-tanssiteoksen seitsemän ensimmäistä minuuttia oli pelkkää kävelyä. Guardian (2018) mukaan myös rytmi erottaa tanssin kävelystä. Jos laittaa **useamman henkilön kävelemään eri rytmissä**, se voi olla jo pohja koreografialle. Niin tehdään esimerkiksi kansantansseissa. Myös tangosta sanotaan, että se on kävelyä halauksessa. Näissä toki myös musiikki tulee mukaan. Tanssille on kävelyn nähdyn yleensä tyypillistä kehitetty liike, esimerkiksi **kehon osien liikuttaminen eri suuntiin** kuin luonnostaan tai liikkeen tekeminen tavallista pienemmäksi tai suuremmaksi.⁸⁷

Kaiken kaikkiaan tanssi voidaan nähdä rikkaampana, uudelle avoimempaan ja terveydelle monipuolisempaan tapaan liikkua tilassa. Tanssi ja kävely ovat toistensa pari - tanssi näistä hetkellisempi, intensiivisempi ja tietoisuutta vaativampi.

STRATEGIA JA KEINOT

2.1 Visio ja askelmerkit

Terveiden, hyvinvoinnin ja tanssin näkökulmasta vaikuttaa siltä, että ihmiset kannattaa tuoda sisätiloistaan ulos.

Tämän työ pohjaa visioon, jossa kaupunkilaiset ovat omaksuneet elämäntavan, jossa ollaan mahdollisimman paljon ulkona. Useita toimintoja, kuten liikunta, seurustelu, itsellisuus on siirtynyt ulos. Rohkeus sietää ulkoilmaa on muuttanut myös liikkumistottumuksiamme ekologisemmaksi. Monipuolisempi liikkuminen ja kohtaamiset lähiympäristössä tukevat ihmisten välistä kanssakäymistä ja paikallista yritystoimintaa.

Vision toteutumisen voivat mahdollistaa sisällä olemisen työntävät (esim. sisäilmaongelmat, toimistotyön haitat) tai vetävät tekijät (esim. mieluisat ulkotilat, kaupunkikulttuurin kehittyminen, liikunnan trendit). Kolmas ja osittain rinnakkainen tapa on määrätietoinen strateginen kehittäminen.

Uudistukset vaativat vahvan vision rinnalle tavoitteita ja tietoista strategiaa. Ennen kaikkea tarvitaan tuoppausta. Kaupunkisuunnittelijoilla on vastuu järjestää konteksti, jossa ihmiset tekevät terveystään ja hyvinvointiaan koskevia valintoja. Thalerin ja Sunsteinin (2009) mukaan ihmiset pyrkivät usein pysymään nykytilanteessa ja pitävät valintatilanteita oikeastaan riasana. Siksi oletusvaihtoehdon määrittämisellä on suuri merkitys.⁸⁸

Ohessa kolme keskeisintä askelmerkkiä, strategista tavoitetta:

1. Katusuunnittelusta jälleen taiteenalaa

Kaupunkisuunnittelijoiden tulee kiinnittää huomiota mahdollisuuksiin houkutella ihmisiä ulos, tutustua kaupunkiin ja toisiinsa. Katutilaa tulee alkaa kehittää ja arvottaa monipuolisemmin, kehollisuuden ja kokemusten kautta. Kaupunkisuunnittelijoiden tulee nousta tuoleistaan ja palauttaa ylpeys kaupungin kaduista kulttuurimme sekä taitojemme näyteikkunana.

2. Katutilat uusiksi liikkumisen tavat tiedostamalla ja tilankäyttöä tehostamalla.

Sektoreiden aika meni jo – hyvinvointiin tarvitaan yhteistyötä eri alojen kesken. Terveiden, kehon ja liikkeen asiantuntijat on syytä linkittää maisema-arkkitehtien ja katusuunnittelijoiden kanssa. Yhteistyötä tarvitaan myös toteutuksen ja ylläpidon kanssa. Ennen kaikkea tärkeää on ottaa paikalliset mukaan suunnitteluun ja toteutukseen. esim. osallistavan budjetoinnin keinoin. Tilat tarvitsevat merkityksen.

3. Rohkeus käyttää kaupunkitilaa

Kävelyn ja istuskelukun lisäksi muunkin pitää olla sallittua. Kaupunkikulttuurissa ovat usein etujoukoissa nuoret, joilla on vapaa-aikaa sekä taitoja, rohkeutta kehittää ja ilmaista itseään. Myös esikaupunkialueilla syntyy paikallisin voimin pienestäkin niin paikallisuuden titeettiä kuin suuria ilmiöitä. Keskustoissa kaupungilla itsellään on keskeinen rooli tarjota kiinnostavia paikkoja vapaalle käytölle.

2.2. Katusuunnittelun hallinnolliset kuviot

"Kaupunkisuunnittelu on aina pitkä ja monivaiheinen prosessi, jossa jokainen suunnitteluvaihe tuo oman lisänsä ja tarkentaa tai täydentää aiempia suunnitteluvaiheita"⁸⁹. Yhdyskuntarakenteen tiiveys määritellään yleiskaavassa. Suomessa kaupunkitilan maankäyttö kaupunkimaisilla alueilla järjestetään maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) ohjaamalla asemakaavalla. Asemakaavan (Ympäristöministeriö 2018) tarkkuus vaihtelee kunnittain. "Asemakaavassa määritellään tonttien käyttötarkeitus, rakentamisen volyymi ja rakennusmassojen sijoitus tontille sekä julkisille katu- ja puistoalueille varattu tila [...]"⁹⁰. Lisäksi asemakaavassa päätetään katualueen sijoittuminen ja mitoitus, väylien tyyppi sekä mahdolliset istutusalueet. Kävelyn, oleskelun ja saapumisen paikkoja määrittävät asemakaavassa yhä pitkälti autoilun ja pysäköinnin tilaa vievien alueiden sijoittuminen. Isoimmilla kunnilla on kaavan lisäksi erillisiä ohjeistuksia.

"Kaavasuunnittelun yhteydessä luodaan visio alueen tulevasta ilmeestä ja asetetaan tavoitteet sekä tonttien että julkisten alueiden suunnittelulle ja rakentamiselle"⁹¹. Elander-Heinon ja Oittisen (2018) mukaan se on vaihe, jossa katutilalle pitää jo luoda henki ja tavoite. Lisäksi asemakaavoituksen mitoitus määrittää seuraavissa työvaiheissa käytettävissä olevan tilan.

Asemakaavan yhteydessä tarkistetaan usein liikennejärjestelysuunnitelma ja luodaan yleissuunnitelma⁹². Yleissuunnitelmat mahdollistavat alueellisen ulkotilojen kokonaisuuden hahmottamisen ja ovat "hyvä työväline asemakaavasuunnittelun ja katujen rakennussuunnittelun välillä"⁹³. Yleissuunnitelmavaiheessa voi vielä hehkuuttaa ja ideoida – ja jos niissä saadaan läpi asioita, niin niitä on helpompi työstää myöhemmissä vaiheissa⁹⁴.

Sen sijaan MRA 41 § perustuva katusuunnitelma on melko hallinnollinen menettely, siinä vaiheessa ei enää paljon tuoda uutta⁹⁵. Katusuunnitelmasta tulee asetuksen mukaan käydä ilmi esimerkiksi kadun liikennejärjestelyperiaatteet, päällystemateriaali sekä tarvittaessa istutukset ja pysyväisluonteiset rakennelmat ja laitteet. Katutila

hahmottuu lopullisesti yleensä vasta, kun tonttien rakennukset suunnitellaan⁹⁶. Luonteeltaan tekninen kadun, toteutusta ohjaava rakennussuunnitelma laaditaan täydentämällä katusuunnitelmaa⁹⁷.

Ajallisesti katusuunnitelma rakenteineen, materiaaleineen ja muine katualueen ratkaisuneen määritellään vasta, kun asemakaava on hyväksytty – tosin toisinaan suunnittelutyötä saatetaan tehdä rinnakkain. Myös katualueet ja tontit yleensä suunnitellaan eri tahot, eri aikaan. Valmiissa katutilassa eri rakenteita huoltavat kukin taho omilla välineillään. Junttilan (2011) sekä Elander-Heinon ja Oittisen (2018) mukaan julkisen kaupunkiympäristön suunnittelu on käytännössä luonteeltaan eri osa-alueita yhdistävää toimintaa. Suunnittelukäytännöt vaihtelevat kunnittain, riippuen sisäisestä työnjaosta ja päätöksentekojärjestelmästä⁹⁸.

Maankäyttö- ja rakennuslain (Finlex 2018) edellyttämä vuorovaikutuksen taso on vähimmillään osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), mahdollisuus antaa mielipide OAS:sta ja muistutus asemakaavaehdotuksesta sekä valittaa kaavapäätöksestä. Katusuunnitelmaan liittyy 14 vrk:n julkinen nähtävilläolo, jonka yhteydessä voi antaa muistutuksia. Todellinen vuorovaikutus paikallisten kanssa edellyttää säädöksiin nähden suunnittelijalta ja organisaatiolta huomattavasti laajempaa panostusta ja oma-aloitteisuutta.

2.3 Suunnittelutyö

Kaupunkisuunnittelijoilla on vastuu järjestää konteksti, jossa ihmiset tekevät terveyttään ja hyvinvointiaan koskevia valintoja. Sote-uudistuksessa kuntien perustehtävinä säilyvät Tulevaisuuden kunta – asiantuntijaryhmän (2017) mukaan "hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja siihen sisältyvä eriarvoisuuden vähentäminen ja terveyserojen kaventaminen". Tehtävä edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä: väestön hyvinvointi ja terveys ovat yhteydessä mm. liikunta- ja kulttuuripalveluihin, elinympäristöön, kaavoitukseen ja liikennejärjestelyihin.⁹⁹ Mitä todennäköisimmin kunnan toimenpiteiden toteutumisen mittaamiseksi tarvitaan seurantaa. Siihen voisi sopia esimerkiksi käyttäjämäärien muutos tai kaupunkisuunnittelun vaikutuksen mittaaminen hyvinvointiin esimerkiksi Gehl Institutin (2018) kehikon avulla.

Kaupunkisuunnittelussa maisema-arkkitehtuurin päähuomio on puistoissa ja luonnonalueissa, arkkitehtuurin rakennuksissa. Katusuunnittelun osalta suunnitteluosaaminen painottuu tekniseen osaamiseen: sujuvaan ja liikennesääntöjä noudattavaan etenemiseen väylillä sekä huollettavuuteen, ylläpitoon ja kustannustehokkuuteen. Katutiloissa viipymiseen keskitytään suhteellisen vähän – "asiatonta oleskelua" oikeastaan pyritään hillitsemäänkin. Suunnittelijaosamista voisi siis laajentaa liikkumista, hyvinvointia ja katuelämää tukevaan suuntaan ja toisaalta maisema-arkkitehtuurissa ottaa vahvemman roolin katusuunnittelun puolella.

Maisema-arkkitehti on keskeisessä roolissa liikenne- ja katusuunnittelijoiden, rakennesuunnittelijoiden sekä mahdollisten ympäröivien rakennusten ja suunnittelusta vastaavien arkkitehtien tavoitteiden kokoajana. Elander-Heinon ja Oittisen (2018) mukaan toimijoiden yhteensovittamisessa ollaan jo menossa parempaan suuntaan, tosin onnistumiset liittyvät usein tekniseen puoleen. Esimerkiksi kun Kalasatamassa on testattu ns. yhteistä työmaata, pyrittiin siihen, että katutila ei olisi hetken kuluttua auki, kun vielä rakennetaan.¹⁰⁰

Ajallisesti prosessissa on vielä yhteensovittamista. Varsinkin uudella alueella kunnallistekniikka on jo rakennettu etukäteen ja raken-

MITTAAMINEN. Kaupunkitilojen suunnittelun vaikutus hyvinvointiin on ollut hankalasti mitattavissa. Gehl Institute (2018) on luonut suunnittelun tueksi sekä vaikutusten hahmottamiseen kehikon¹⁰¹. Pohjoismaihin sopivia arviointimenetelmiä kriteereineen ovat esimerkiksi Panu Söderströmin (2012) kaupunkitilan sekä Gehlin How to study Public Life -kirjassa kuvatut jalankulkuympäristöjen laadun analysoinnin työkalut. Ompelihin pohjautuvaa Public Life Public Space -menetelmää on Suomessa sovellettu ainakin Vantaalle ja Espooseen.

nussuunnittelu tulee jäljessä. Vaikka kadun rakennussuunnitelma olisi-kin tehty, katualueen suunnittelussa jää paljon auki olevia ja yhteensovitettavia alueita, sillä ratkaisut tonttien piha-alueista ovat vielä määrittämättä. Samanaikaisesti työstettävissä hankkeissa haasteena ovat maanomistus- ja hallintorajat, jotka määrittävät, kenen kunnossapidettäväksi kohde jää. Esimerkiksi pintamateriaalien puolesta yhtenäisellä alueella voikin katulämmityksen osalta olla eri maanomistajilla eri järjestelmä.¹⁰²

Vaikka isommissa kaupungeissa on keskusta-alueita kehittäviä hankkeita, katutilan uudenlaiset ratkaisut (esim. Joensuun pyöräkadut) tuntuvat onnistuvan helpoimmin pienemmissä kaupungissa. Niissä pienempi joukko päättää eikä ole valmiita standardeja, joiden mukaan pitää mennä.¹⁰³

2.4 Palvelumuotoilu kaupunkisuunnittelussa

Palvelumuotoilun periaatteet tähtäävät usein myyntiin. Asiakas halutaan houkutella tuotteen äärelle ja käyttämään sitä. Onko suomalainen katutila palvelumuotoilun kannalta onnistunut tuote?

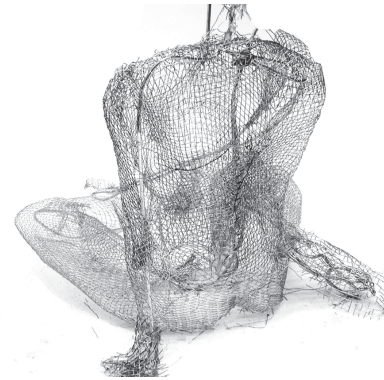
Palvelumuotoilussa keskeistä on käyttäjälähtöisyys ja palvelusta saatava kokemus. Palvelumuotoilussa keskeinen ajatus on saada asiakas palaamaan. Mielihyvää voi tuotteesta saada on 1) esteettisydestä, 2) mahdollisuudesta yhteisösuhteisiin ja viestintään, siitä, että 3) tuote auttaa käyttäjää tehtävän suorittamisessa sekä 4) arvoista, joita tuotteet ja niiden käyttäminen edustavat tai edistävät¹⁰⁴. Thurston (2018) ilmaisee asian siten, että arkkitehtuuri auttaa käyttäjiään jaksamaan. Suunnittelutyössä osallistaminen paljastaa nimenomaan sen, mitä tila merkitsee käyttäjilleen.

Dultra Britto ja Berenstein Jacques (2014) korostavat, että arkinen kaupunkikokemus poikkeaa suunnittelijan karttoihin painottuvasta näkökulmasta. Tavalliset tilankäyttäjät tuntevat kaupungin askel-

KATUSUUNNITTELUN UUSI TEKNIikka. Tanssitaiteilija ja koreografi Tero Saarisen (2018a) logiikka koreografian luomisesta sopii myös katusuunnitteluun. Se voisi toimia esimerkiksi näin:

- Käyttäjät ovat mukana luomisprosessissa.
- Työhön otetaan vahva teema, johon kukin toimija saa ehdottaa aakkosia, toiminnallisia osasia. Kun visio, yhteinen rytmillinen poljento ja tuntuma on vahvana, yksityiskohtiin voidaan jättää joustovaraa. Kadun toiminnot muotoutuvat käyttäjien omistajuuden ja aktiivisen käytön kautta.
- Ulkoinen ilme tukee muuta tavoitetta ja tunnelmaa.

Katusuunnittelu voisi avautua myös Tero Saarisen työn asenteella, jossa omaa tekniikkaa hiotaan törmäyttämällä sitä itselle vieraisiin näkökulmiin ja siitä avoimesti oppimalla. Kadut ovat kaikille – katusuunnittelu voisi olla nykyistä monialaisempakin.

KEHO MUKAAN. Thurston (2018) kannustaa suunnitelmien työstämiseen konkreettisesti, kehon kanssa. Läsnaolo ja skissailla johdattavat työtä eteenpäin. Thurstonin mukaan kehon sisäisen voiman pohjalta tehty arkkitehtuuri on luonnostaan kestävä. Suunnittelutyössä tätä voi toteuttaa lähtemällä itse tuoleista ja tietokoneilta liikkeelle: skissailemaan käsin, kävelykokoukseen, kaavakävelyille ja mittaillemaan kohdetta keholla paikallisten kanssa. Myös vapaa-ajan liikkuminen ja mielikuvitustodellisuudella leikkiminen voi tuoda ratkaisuja arkiseen työhön.

tensa kautta ja luovat tiloja uudelleen keksiessään uusia tapoja käyttää niitä.¹⁰⁵

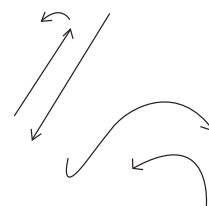
Käyttäjäkeskeinen suunnittelussa tuotteen käyttäjät otetaan mukaan suunnitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa¹⁰⁶. Gehl Institute (2018) korostaa hyvinvointia tukevassa suunnittelussa paikallisen väestön taustan tuntemusta ja ratkaisujen räätälöimistä sosiaaliseen kontekstiin.

Palvelumuotoilun näkökulmasta liikkumiseen liittyy hallintorajat ylittävä palvelupolku. Tuulaniemi ja Söderberg (2011) periaattein kulkureitti voidaan jakaa palvelutuokioihin ja edelleen kontaktipisteisiin, joiden kautta palvelu – tässä kaupunkitila – koetaan kaikilla aisteilla. He jaottelevat kontaktipisteiksi ihmiset, ympäristöt, esineet ja toimintatavat – jotka ovatkin samalla palvelun ominaispiirre, mahdollisuus ja haaste. "Fyysiset ympäristöt sekä ohjaavat ihmisen käyttäytymistä että vaikuttavat olennaisesti ihmisen mielialaan".¹⁰⁷ Katuympäristön kehittämisessä palvelumuotoilun näkökulmasta olisi keskeistä hahmottaa alueen kulkureitit kokonaisuutena ja saada suunnitteluun mukaan käyttäjiä ja eri alojen edustajia.

Katusuunnittelusta tulisi hahmottaa, että kyse on valintojen arkkitehtuurista. Toisin sanoen, katusuunnitteluun sisältyy vastuuta siitä, haluavatko ihmiset ulkoilla ja liikkua kyseisessä ympäristössä. Thalerin ja Sunsteinin (2009) mukaan ihmiset tarvitsevat tuuppausta päätöksiin, jotka ovat vaikeita ja harvinaisia, joista he eivät saa suoraa palautetta ja silloin kun heillä on vaikeuksia tulkita ymmärrettävästi, mitä näkökulmia tilanteeseen liittyy. Katutilan ja oman hyvinvoinnin suhde on tällainen monien välillisten vaikutusten ketju. Kiireessä ja monien valintojen keskellä ihmiset tekevät valintoja usein automaattisesti, ilman syvällisempää pohdintaa ja huomiota. Ennen kaikkea ihmiset reagoivat muiden toimintaan ja oppivat toisiltaan – sillä tavalla yksilöt ja yhteisöt kehittyvät.¹⁰⁸

VALAISTUS. Se on helppo keino tuoda laatua, sillä pystyy tekemään paljon¹¹⁰.

"Valoilla rajataan tilaa, luodaan visuaalista ympäristöä, suunnataan katsojan huomio tiettyihin näyttämön osiin ja nostetaan esiin tietyt tanssijat. [...] Itse valorakennelmat voivat toimia myös katseen vangitsijana."¹¹¹

LIIKE KUVIKSI. Konsepti- ja ideavaiheessa lähdeäessä vahvoilla ideoilla liikkeelle, toimivat simppeit kaaviot. Suunnittelun tarkentuessa maisema-arkkitehti voi tuoda liikkeen ja kehon näkökulmaa esiin esimerkiksi visuaalisoinnein tai virtuaalimallilla. Lopulta vaikutuksia saadaan esiin esimerkiksi paikatietopohjaisilla asukaskyselyillä ja käyttäjämäärien mittauksin.¹⁰⁹

MUOTI. Kadusta voidaan luoda estradi, jossa arki tuntuu kiinnostavalta ja on aistittavissa kaikilla tasoilla – pelkistettynäkin. Kaikki katutilan ratkaisut vahvistavat perussanomaa. Muotikin voi laajentua ulkoilun ympärillä, kun se yhdistyy arvoisiinsa puitteisiin.

LIIKEPROSENTTI. Arabianrannassa kaupunkisuunnitteluun laajan kokemuksen tarjonnutta taideprosenttia voitaisiin katusuunnittelussa soveltaa koreografia- ja liikeprosentina. Tanssin ammattilaiset osaisivat varmasti muuntaa paikallisten liikkeen kieltä kadun rakenteiksi.

2.5 Katutilan muodostaminen

"Rakennetun ympäristön ilme ja kaupunkikuva määräytyvät ensisijaisesti rakennusten luoman kokonaisuuden mukaan. Päälysteet, kalusteet, istutukset ja valaistus ovat tätä kokonaisuutta täydentäviä elementtejä, joiden tehtävä on jäsentää tilaa, luoda viihtyisyyttä ja tehdä ympäristö toimivaksi. [...] Ympäristö tulee aina nähdä laajoina kokonaisuuksina." Esimerkiksi toistuvilla kadunkalusteilla, kuten valaisimilla, voidaan muodostaa kaupunkitilasta toiseen jatkuvaa sarjaa ja paikallisilla erityispiirteillä saadaan kokonaisuuteen vaihtelua.¹¹²

Kadulla liikkuu useita eri kulkumuotoja: pyöräilyn rinnalla mm. segway, rullaluistimet, rullalaudat. Kulkumuotojen erilaiset nopeudet ja ketteryudet luovat vaaratilanteita katutilaan. Toisaalta emme ole myöskään tottuneet jakamaan katutilaa, liikkumaan huolellisesti.¹¹³

Jo saman kulkumuodon sisällä on paljon nopeuden ja suunnan vaihtelua. Siksi katutilan järjestelyihin tarvitaan lisää intensiteetin vaihtelua, varsinkin solmukohtiin. Katualueiden, julkisen olohuoneiden käyttöikä on pitkä. Vaikka katujen käyttötarkoitukset muuttuvat ajan kanssa, soisi sielläkin huomioitavan käytön nyansseja, kuten rakennus- ja asutosuunnittelussa – tai taiteessa.

Oittisen (2018) mukaan olemassa olevia kävelykadun ja jaetun katutilan käsitettä voisi olla aiheellista laajentaa – minkä tosin pitäisi lähteä kaavoituksesta. Väylien tilajako muutettaessa alaa tulisi ottaa yhä enemmän oleskelun ja tekemisen paikaksi, mikä samalla venyttää katuihin liittyvää kovuutta, tiukkuutta ja suorittamista. Uusi tilajako vaatii melun ja ilmanlaadun huomioimista sekä tilan rakentamista kehyksiksi, toiminnallisuutta edellä. Suunnittelussa on tarpeen olla tarkkana sopivien sosiaalisen etäisyyden asteiden kanssa. Eri ihmisillä on erilainen tarve virkistytymiseen ja vapaa-ajalla nautitaan hyvin erilaisista asioista¹¹⁴. Tiiviissä kaupunkitilassa tarvitaan myös ulkoisilta ärsykeiltä rajattuja levon saarekkeitä, joissa myös mielen oivalluksille jää tilaa.

TILASARJA. Helsingin Jätkäsaaren Hietasaarenkuja on luotu periaatteella, jossa katu rytmittää tilasarjaa tiiviisti kadussa kiinni olevien rakennusten välissä. Taide ja porttialheet osoittavat solmukohtia ja pintamateriaalin karkeus reittiä, jossa jalan tai pyörällä on luontevaa kulkea. Reitti myös mutkittelee, jolloin kulman takaa avautuu uusia näkymiä.

TOISTUVAT ILMIÖT. Huomio tulisi laittaa niin käyttäen kuin tarvittaessa ylläpidonkin rutiniin uudistamiseen, usein toistuviin toimiin. Suunnittelussa voi myös painottaa hankalia sääolosuhteita ja vuodenaikoja.

LIIKUNTAPYSÄKKI. Liikkumiseen ja virkistytymiseen sopivia paikkoja voisi olla vaikka bussipysäkin yhteydessä. Samalla ne yhdistyisivät luontevasti jalankulun ja pyöräilyn reitteihin.¹¹⁵

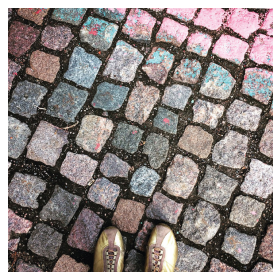
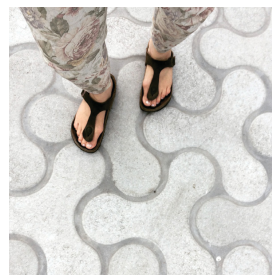
2.6 Rakenteet, materiaalit ja pinnoitteet

"Katutilassa ei tapahdu mitään, ellei se ole houkutteleva. Paikan henki on luotava"¹¹⁶. Tilalliset järjestelyt tekevät tästä ison osan. Myös päällysrakenteilla on merkittävä rooli. Junntilan et al. (2011) mukaan ne kokoavat kokonaisuudeksi muut ympäristön osatekijät ja yhdistävät kaupunkitiloja toisiinsa katkeamattomana pintana. Rakenteiden kanssa pintamateriaalit rajaavat tilaa, kertovat alueen toiminnallisesta luonteesta ja ohjaavat toimintoja. Päällysrakenteiden yksityiskohtien ja asennustyön laadun pohjalta määräytyy myös alueen laatutaso. "Päällysteen kuviot, materiaali- tai tasoerot, reunatuet tai muut päällysrakenteet voivat toimia erottelua tukevin rakenteina ja ne voivat toimia käytännön tehtäviensä lisäksi leikkiin innoittavina elementteinä."¹¹⁷

Pintamateriaaleihin ja rakenteisiin voidaan myös kytkeä ekosysteempipalveluita, kuten kasvillisuutta ja hulevesien hallintaa. Tämä voisi myös helpottaa Flickerin (2018) huomioimaa asiantilaa, että maise- ma-arkkitehtuurissa yhteys maastoon ja maaperään on usein katkenut. Materiaaleissa ihminen tuntee yhteyden luontoon ja siihen, että niitä on ollut muokkaamassa käsin toinen ihminen. Luontopohjaisilla ratkaisuilla voidaan nostaa alueen laatua keuhonkin tuntemilla tavoilla, kuten ilmanlaadun, melutason, vehreyden, terveellisten mikrobien sekä lämpötilan osalta. Kasvillisuus on lisäksi "kehittyvää, muuttuvaa ja ennen kaikkea elävää"¹¹⁸. Keinotekoisilla tai digitaalisilla kasveilla ja linnunlaululla on hankala korvata laajaa luonnon tarjontaa.

Luovaa liikettä helpottavat:

- Porttimaiset tai kiinnostavalla rytmillä toistuvat sarjamaiset rakenteet
- Liikettä kuljettavat pinnan kuviot
- Yksinkertaiset, monin päin käytettävät penkit
- Keinut ja muut liikkuvat rakenteet
- Eri korkeuksilla olevat tasot, joilla voi halutessaan esiintyä
- Korkeammat tasot, joilla kävellä tai joilta hypätä
- Paikat, joissa voi roikkua
- Miellyttävä valaistus kaikkina vuorokaudenaikoina

MAALIA. Ruutuhyppeä, pianon koskettimet ja jalanjäljet asfaltissa voivat innostaa huikaiseviin koreografioihin. Myös reunakiveys, värialueet tai vauhdikas viivoitus voivat jäsentää liikettä tilassa.

TAIDE. Värit, kuviot ja kiinnostava maaston muotoilu kaupunkitilassa voi rohkaista irrottelemaan luvan kanssa. Esimerkiksi Amos Rexin ulkorakenteiden päällä on vaikea välttää kiipeilemistä, mikäli poikkeaa Lasipalatsin aukion halki.

Mikä paikkaan valitut materiaalit ja rakenteet pyytävät kulkijaa tekemään?

KOLMANNET REITIT. Esteettömän jalankulun ja pyöräilyn rinnalle kaivataan luovemman liikkumisen polkuja. Hyvät esimerkit löytää Mäkelänrinteen lukion parkkipaikan tuntumasta ja Pohjoisrannasta lähes koko kadun pituudelta. Kuviiin lisätty aikuisia.

2.7 Antaa mennä!

Angel (2014) näkee liikunnallisuuden rajoitukset, kuten tiukan valvonnan ja skeittaamisen, polkupyöräilyn ja pallopelit kieltävät viitat risti-riittaisena teollisuusmaissa, joissa väestö kärsii yhä enemmän terveysongelmista. Säätelemättömässä julkisessa tilassa liikkuminen – kuten juokseminen nurmikolla, itsepuolustuslajien, joogan, tai chin harjoittaminen tai BMX-pyöräily ja parkouriajan taiturointi – nähdään epäilyttävänä. Sen sijaan ne pitäisi Angelin mukaan nähdä ylistyksenä, hedelmällisenä kehoa ja mieltä tervehdyttävänä julkisen tilan käyttönä. Hän näkee nämä tavat liikkua mainitut tavat liikkua paljon välittömämmäksi tavaksi olla vuorovaikutuksessa käytettävissä olevan ympäristön kanssa kuin mitä muut ohikulkijat passiivisuudessaan voivat antaa – "oli sitten kyse betonisesta ulkonemasta, kaiteesta tai käyttämättömästä ruohokaistaleesta." ¹¹⁹

Suomessa on vahva sääntöjen noudattamisen eetos. Varsinaista arkiviihtyvyyttä synnyttää se, "että arjessa on vapautta ja vaihtelua, että kaupungissa on karaktääriä" ¹²⁰. Luonnetta ja identiteettiä nostaa parhaiten esiin se, että paikalliset ihmiset ja elämä ovat esillä. Demos Helsingin (2010) suositus julkisille tiloille on, että "asukkaiden kädenjäljen tulee näkyä olemassa olevien ja uusien tilojen suunnittelussa ja toteutuksessa heti alusta lähtien" ¹²¹. Kaupunkisuunnittelijan roolina on ottaa ihmiset mukaan ja valmistella katutilaan paikkoja, johon tekeminen kiinnittyy.

JUOKSUMATTO. Helsingin Kalasatamanpuistossa kadunpäätkä on maisema-arkkitehtitoimisto Maanlumon ideana maalattu 60 metrin juoksuradaksi. Viereinen koulu voi hyödyntää sitä vaikkapa Cooperin testissä.

REITTIVALINNAT. New Yorkin High Line, hylätylle, luonnon valloittamalle rautatiesillalle sijoitettu reitti on osoittanut, miten houkuttelevana ja inspiroivana luonnonympäristö koetaan kaupungissa. Puiston ja kadun rajaa saisi häivyttää lisää.

LUONNONMUODOT. Ne ovat tärkeitä pieninäkin kokonaisuuksina. Esimerkiksi Toölön sairaalan viereinen kallio Sibeliuksenkadulla Helsingissä on tuonut asfalttikadun rinnalle luovemman reittivariaation. Ensimmäisenä tällaiset lyhyet, keuholle jännittävät reitit löytävät usein lapset.

IKILIILIKUJAT. Helsingin Pikku Huopalahdessa on palvelutalon läheisyydessä 500 m:n mittainen Ikiliikujareitti, esteetön lenkkipolku, jossa on tavallista enemmän penkkejä ja kaiteita. Reitin yhteydessä on Taavetinpuisto, ikäihmisten leikkipuisto, jonka tarkoitus tukea mm. tasapainon ja lihasvoiman kehittämisessä sekä lisätä innostusta ulkoiluun.

"Puisto on toteutettu Miina Sillanpääsäätön ja Helsingin kaupungin yhteistyönä ja se avattiin vuonna 2009". ¹²²

JOHTO- PÄÄTÖKSET

3.1 Tulosten yhteenveto

Tämän työn tarkoitus on ollut laajentaa katusuunnittelun kehollisuuden näkökulmaa nostaa esiin julkisen tilan mahdollisuuksia hyvinvoinnille sekä monipuolistaa suomalaista maisema-arkkitehtuuria tanssin opein

Tutkimuksen päätuloksena korostui tarve uudistaa katusuunnittelua paremmin ulkona olemista ja ihmisen luontaista liikettä palvelevaksi. Esiin nousi kaupunkisuunnittelijoiden vastuu heidän järjestäessään katutilaa, kontekstia, jossa ihmiset tekevät terveyttään ja hyvinvointiaan koskevia valintoja. Tutkimus osoittaa, että leikkisyys kaupunkitilassa kiehtoo myös aikuisia. Liike tuo hyvinvoinnin työkaluja kaikenikäisille – kehossahan asutaan.

Luovaa liikettä katutilassa hillitsevät yksitoikkoiset katu ympäristön puitteet, keskenään erinopeuksinen liikenne sekä yhteiskunnan normit. Luovalle liikelle otolliset olosuhteet saadaan, jos ihminen kokee olevansa turvassa, tekemisensä olevan hyväksyttyä ja ennen kaikkea itse halua kokeilla kehonsa käyttöä juuri kyseisessä paikassa. Ympäristö, jossa ihminen haluaa vapaaehtoisesti liikkua, vaatii uskottavia tarjoumia – siis tietoisia ratkaisuja katusuunnittelussa.

Katusuunnittelu on monivaiheinen kokonaisuus. Ulkoiluna vietetyn ajan lisääntyminen ja liikkeelle suotuisan ympäristön syntyminen edellyttää selkeää visiota ja tavoitteita jo yleiskaava- ja asema-kaavavaiheissa. Katutilan suunnittelussa maisema-arkkitehdilla on parhaimmillaan keskeinen koordinoiva, hallintorajoja ylittävä ja tulkkaava rooli sovittaessaan erilaisia rakenteita yhteen toiminnallisesti ja esteettisesti laadukkaaksi kokonaisuudeksi.

3.2 Suosituksia ja huomioita

Keskeisimmät strategiset tavoitteet luovan liikkeen lisäämiseen katutilassa ovat 1) katusuunnittelusta jälleen taiteenalan muodostaminen, 2) katutilojen uudistaminen liikkumisen tavat tiedostamalla ja tilankäyttöä tehostamalla sekä 3) rohkaiseminen nykyistä vapaampaan kaupunkitilan käyttöön. Suunnittelutyössä työkaluina ovat palvelumuotoilun näkökulma sekä kehon hyödyntäminen jo suunnittelun yhteydessä. Katusuunnitteluun osallistuminen vaatii teknistä ymmärrystä eri osapuolten tehtäväkentästä. Myös suunnittelijoiden hyvinvoinnin sekä ihmisen kehon ja liikkeen osaamista tulisi laajentaa. Esteettömyys tulee nähdä laajemmin, mahdollisuuksina päästä houkuttelevien liikkumismahdollisuuksien ääreen. Materiaalien, rakenteiden ja pinnoitteiden sekä kasvillisuuden kautta voidaan viestiä käyttötarkoituksesta sekä vaikuttaa tilakokemukseen ja ilmapiiriin. Ylläpidon käytännöt ja vuodenaikat tulee nähdä katutilan käytön kannalta nykyistä monipuolisemmin.

Työn lähtökohtia ja tuloksia on suunnannut tekijän oma kiinnostus ulkoilun lisäämiseen ja katutilan suunnittelun uudistamiseen. Se on helpottanut tanssin soveltamisen potentiaalin löytämistä. Soveltamisen haasteet liittyvät katusuunnittelun prosessiin: ihmiskehon ja -mielen hyvinvoinnin rinnalla on lukuisia "tärkeämpiä" reunaehtoja. Käytännön toteutuksessa katusuunnittelussa tulee varmasti vastaan esitettyä enemmän yhteensovittavia osia, joita ei tässä työn tarkkuudessa pystytty käsittelemään. Vaikuttaa siltä, että ylipäänsä ulkoilua ja vapaampaa liikettä tukeva katutilan suunnittelu on Suomessa vielä lapsenkengissä. Jatkotutkimuksen tarve on sillä alalla suuri, varsinkin vaikutusten arvioinnissa.

Katusuunnittelun tavoitteita voisi vielä laajentaa kehon ja taiteen näkökulmasta moneen suuntaan. Esimerkiksi katutilan luontopohjaisten suunnitteluratkaisujen hyödyntämisestä voi löytyä paljon mahdollisuuksia. Kiinnostavaa olisi myös helpottaa vastakkaista tilannetta; asunnottomuutta, jossa ulkona on pakko olla. Millaista suojaa ja lohtua katutilamme antaa yksinäiselle?

VIITTEET JA LÄHTEET

4.1 Loppuviitteet

- 1 Laakkonen, J. (toim.) 2009. Tanssissa on tulevaisuus – Tanssin visio ja strategia 2010–2020. Siv. 5.
- 2 Demos Helsinki 2015. TERVEYS 2050. Neljä skenaariota ihmis- lähtöisestä terveydestä ja valinnanvapaudesta. S. 9-10.
- 3 THL 2018. Lihavuus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- 4 Haahtela et al. 2017. Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. S. 19. Ibid, s. 20.
- 6 World Resources Institute 2003. Ecosystems and Human Well-being. A Report of the Conceptual Framework Working Group of the Millennium Ecosystem Assessment.
- 7 Rundle et al. teoksessa Gehl Institute 2018. Healthy Inclusive places. A Guide to Inclusion & Health in Public Space: Learning Globally to Transform Locally. s. 12.
- 8 Gehl Institute 2018. Healthy Inclusive places. A Guide to Inclusion & Health in Public Space: Learning Globally to Transform Locally. S. 13.
- 9 Tilastokeskus 2018. Kaupungistuminen haastaa asuntotuotannon.
- 10 Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. Choreographic dwellings: Practising place. S. 2-3.
- 11 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. Voiko hiipiminen olla tanssia? – opas tanssitaiteen katsomiseen. S. 9.
- 12 Zodiak 2018. Lyhyt opas nykytanssin katsomiseen.
- 13 Saarinen, Tero 2018a. Suullinen tiedonanto. Puhelinhaastattelu. 28.11.2018.
- 14 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S. 10.
- 15 Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. S. 2-3.
- 16 Angel J. 2014. Game Maps: Parkour Vision and Urban Relations. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. Choreographic dwellings: Practising place. S. 179.
- 17 Saarinen, Tero 2018a.
- 18 Guardia, Francis 2018. Suullinen tiedonanto. Haastattelu. 23.11.2018.
- 19 Saarinen, Tero 2018a.
- 20 Guardia, Francis 2018.
- 21 Saarinen, Tero 2018a.
- 22 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S. 12.
- 23 Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. S. 8.
- 24 Pallasmaa, J. 2016. Ihon silmät: Arkkitehtuuri ja aistit. s. 48-49
- 25 Ibid, s. 49.
- 26 Karisto, A. 2004. Arkiviihtyvyyden aika, kaupunkipolitiikan pehmeä puoli. Kaupunkiseutujen kasvun aika (s. 31-36). S. 34.
- 27 Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. S. 143, 151.
- 28 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. s. 5, 13
- 29 Saarinen, Tero 2018a.
- 30 Ibid.
- 31 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S. 5.
- 32 Saarinen, Tero 2018a.
- 33 Ibid.
- 34 Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. S. 23.
- 35 Angel J. 2014. S. 179.
- 36 Pallasmaa, J. 2016. S. 26.
- 37 Pallasmaa, J. 2016 ja Dultra Britto ja Berenstein Jacques 2014. Corpora graphia: A Pressual Concept of the Urban Body. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. Choreographic dwellings: Practising place. S. 59.
- 38 Papunet 2018. Tietoa puhevammaisuudesta. Asento-, liike- ja tasapainoistit vuorovaikutuksessa. Kehitysvammaliitto.
- 39 Pallasmaa, J. 2016. S. 45.
- 40 Karisto, A. 2004. S. 34.
- 41 Pallasmaa, J. 2016. S. 51.
- 42 Kassing, G., 2014. Discovering dance. S. 7.
- 43 Angel J. 2014. S. 179-180.
- 44 Mokka R., Schmidt-Thomé, K. 2018. Seuraavat vuosikymmenet ovat ennennäkemättömän kaupungistumisen aikaa – Demoksen 9 teesiä kaupunkien aikakaudesta.
- 45 Jacobs, J. 1962. The death and life of great American cities.
- 46 Gehl, J. 1987. Life between buildings: Using public space. S. 115-122
- 47 Karisto, A. 2004. S. 31.
- 48 Gehl, J., 2018. Ihmisten kaupunki. S. 34-41.
- 49 Guardia, Francis 2018.
- 50 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. s. 12
- 51 Guardia, Francis 2018.
- 52 England Marcia R. ja Simon, S. 2010. Scary Cities: Urban geographies of fear, difference and belonging. Social & Cultural Geography 11.3: 2011-7. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. Choreographic dwellings: Practising place. S. 203.
- 53 Saarinen, T. 2018b. Rooted with Wings (suom. Ikuinen liike). Dokumentti.
- 54 Junttila, U., Koivistoinen, M., Waris, J., Häkkinen, I. & Kauppinen, M. 2011. Katuympäristön suunnittelupäätös. S. 5.
- 55 Gehl, J., 2018. S. 56.
- 56 Mokka R., Schmidt-Thomé, K. 2018.
- 57 Angel J. 2014. S. 187.

- 58 Rajakangas, Janina (2018). Tila, tanssi ja arkkitehtuuri. Keskusteluti laisuus.
- 59 Saarinen, Tero 2018a.
- 60 Angel J. 2014. S. 187.
- 61 Elander-Heino Monica, Oittinen, Marja 2018. Suullinen tiedonanto. Haastattelu. 26.11.2018.
- 62 Junttila et al. 2011. S. 8,35.
- 63 Ibid. S. 10, 35.
- 64 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 65 RT 09-10884 Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö. Rakennus-tieto.
- 66 Gehl Institute 2018.
- 67 Luybomirsky, Sonja (2009). Kuinka onnelliseksi. Uusi tieteellinen lähestymistapa.
- 68 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S.8.
- 69 Saarinen, T. 2018b.
- 70 Kane (2005:21) teoksessa Angel 2014, s.192.
- 71 Angel J. 2014. S. 188.
- 72 Guardia, Francis 2018.
- 73 Ibid.
- 74 Saarinen, Tero 2018a.
- 75 Loidl, H. & Bernard, S. 2003. Opening spaces: Design as landscape architecture. S. 104.
- 76 Gehl, J. 2010. Cities for people. S. 146.
- 77 Gehl, J., 2018 s. 75 & Speck, J. 2013. Walkable city: How downtown can save America, one step at a time. S.240
- 78 Junttila et al. 2011, s.11 ja Gehl, J., 2018. S. 42-43.
- 79 Junttila et al. 2011, s.11 Gehl, J., 2018, s.20.
- 80 Jacobs, J. 1962. S.129
- 81 Junttila et al. 2011. S. 8.
- 82 Gehl, J., 2018. S.19.
- 83 Speck, J. 2013.S. 39, 43.
- 84 Ibid. S. 16, 25-26
- 85 Karisto, A. 2004. S.34
- 86 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S. 5
- 87 Guardia, Francis 2018.
- 88 Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. 2009. Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness. S. 9,37,95.
- 89 Junttila et al. 2011. S. 21.
- 90 Ibid. S. 15.
- 91 Ibid. S. 15.
- 92 Ibid. S. 16.

- 93 Ibid. S. 30.
- 94 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 95 Ibid.
- 96 Junttila et al. 2011. S. 16.
- 97 Ibid. S.31.
- 98 Junttila et al. 2011. S.19.Ibid.
- 99 Tulevaisuuden kunta - asiantuntijaryhmä. 2017. Tulevaisuuden kun ta: Asiantuntijaryhmän muistio sote- ja maakuntaudistuksen vaiku tuksista kuntiin. S. 10-11.
- 100 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 101 Gehl, J., 2018. S.50-52.
- 102 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 103 Ibid.
- 104 Jordan 1997 teoksessa Kettunen, I. 2001. Muodon palapeli, s.34.
- 105 Dultra Britto ja Berenstein Jacques 2014. Corpographia: A Pressual Concept of the Urban Body. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. Choreographic dwellings: Practising place. S.59.
- 106 Kettunen, I. 2001. Muodon palapeli, s.33.
- 107 Tuulaniemi, J. & Söderberg, E. 2011. Palvelumuotoilu. S. 79-80, 82.
- 108 Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. 2009. S. 40-41, 58, 79.
- 109 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 110 Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. S. 24.
- 111 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 112 Junttila et al. 2011. S. 9,18.
- 113 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 114 Junttila et al. 2011. S. 14.
- 115 Elander-Heino Monica ja Oittinen, Marja 2018.
- 116 Ibid.
- 117 Junttila et al. 2011. S. 40-42.
- 118 Ibid. S. 87.
- 119 Angel J. 2014. S. 186.
- 120 Karisto, A. 2004. S.31
- 121 Demos Helsinki, 2010. Onnellisuuspoliittinen manifesti. S. 13.
- 122 Varttuneiden lähiliikuntapaikat -sivusto 2018. Taavetinpuisto ja ikiliikkujanreitti Helsinki.

4.2 Lähteet

Kirjallisuus

Angel J. 2014. *Game Maps: Parkour Vision and Urban Relations*. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. *Choreographic dwellings: Practising place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Calvino, I. 1976. *Näkymättömät kaupungit*. Kätkeyt kaupungit 3. 2. painos 2006. Suomentaja Jorma Kapari. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 165 s.

Dultra Britto ja Berenstein Jacques 2014. *Corpographia: A Pressual Concept of the Urban Body*. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. *Choreographic dwellings: Practising place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

England Marcia R. ja Simon, S. 2010. *Scary Cities: Urban geographies of fear, difference and belonging*. *Social & Cultural Geography* 11.3: 2011-7. Teoksessa Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. *Choreographic dwellings: Practising place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gehl, J. 1987. *Life between buildings: Using public space*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Gehl, J. 2010. *Cities for people*. Washington, DC: Island Press.

Gehl, J. 2018. *Ihmisten kaupunki*. Suomentajat Viinikainen, T., Päivänen, J., Hammarsten, H. & Tuurnala, P. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Jacobs, J. 1962. *The death and life of great American cities*. London: Jonathan Cape.

Junttila, U., Koivistoinen, M., Waris, J., Häkkinen, I. & Kauppinen, M. 2011. *Katuympäristön suunnitteluopas*. [Päivitetty p.]. Helsinki: Suomen kuntatekniikan yhdistys: Viherympäristöliitto.

Kassing, G., 2014, *Discovering dance*. Human Kinetics. Champaign, IL.

Kettunen, I. 2001. *Muodon palapeli*. Helsinki: WSOY.

Loidl, H. & Bernard, S. 2003. *Opening spaces: Design as landscape architecture*. Basel: Birkhäuser.

Luybomirsky, Sonja (2009). *Kuinka onnelliseksi. Uusi tieteellinen lähestymistapa*. Suomentaja Jouni Porio. Basam Books, Helsinki.

Pallasmaa, J. 2016. *Ihon silmät: Arkkitehtuuri ja aistit*. Suomentaja Heininen-Blomstedt, K. Ntamo, Helsinki.

RT 09-10884. *Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö*. Rakennustieto.

Schiller, G. & Rubidge, S. 2014. *Choreographic dwellings: Practising place*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Speck, J. 2013. *Walkable city: How downtown can save America, one step at a time*. First paperback edition. New York: North Point Press, a division of Farrar, Straus and Giroux.

Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. 2009. *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. London: Penguin Books.

Tuulaniemi, J. & Söderberg, E. 2011. *Palvelumuotoilu*. [Helsinki]: Talentum Media Oy.

Verkkolähteet

Demos Helsinki, 2010. *Onnellisuuspoliittinen manifesti*. Olli A., Kaskinen T. ja Neuvonen A., Mokka, R., Laitio, T. Onnela, S. Silfverberg, O. ja Vassinen S.WWF Suomi, Helsinki. Tulostettu 12.11.2018.

<https://www.demoshelsinki.fi/julkaisut/onnellisuuspoliittinen-manifesti/>

Demos Helsinki 2015. TERVEYS 2050. Neljä skenaariota ihmislähtöisestä terveydestä ja valinnanvapaudesta. Tekes. Viitattu 13.11.2018. <https://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2015/06/Terveys2050.pdf>

Finlex 2018. 8 luku. Kaavoitusmenettely ja vuorovaikutus. Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. 19.11.2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132#L8P62>

Gehl Institute (2018). *Healthy Inclusive places. A Guide to Inclusion & Health in Public Space: Learning Globally to Transform Locally*. Viitattu 13.11.2018. <https://gehl.institute.org/work/inclusive-healthy-places/>

Haahela et al. 2017. *Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi*. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. 2017;133(1):19-26. Viitattu 13.11.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201704106035>

Kane, P. 2005:21. *The Play Ethic*. Pan Books, London.

Karisto, A. 2004. *Arkiviihtyvyyden aika, kaupunkipolitiikan pehmeä puoli*. Kaupunkiseutujen kasvun aika (s. 31-36). Teoksessa Manninen, A., Antikainen, J. & Pyöriä, T. 2004. *Kaupunkiseutujen kasvun aika*. Helsinki: Sisäasiainministeriö https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/4069/arkiviihtyvyyden_aika2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laakkonen, J. (toim.) 2009. *Tanssissa on tulevaisuus – Tanssin visio ja strategia 2010–2020*. Taiteen keskustoimikunta – Valtion tanssitaide-toimikunta. Viitattu 11.11.2018. https://www.danceinfo.fi/wp-content/uploads/2016/06/TT-Tanssissa-on-tulevaisuus_visio-ja-strategia-2010-2020_2009.pdf

Mokka R., Schmidt-Thomé, K. 2018. *Seuraavat vuosikymmenet ovat ennennäkemättömän kaupungistumisen aikaa – Demoksen 9 teesiä kaupunkien aikakaudesta*. 31.5.2018. Viitattu 11.11.2018. <https://www.demoshelsinki.fi/2018/05/31/seuraavat-vuosikymmenet-ovat-ennennakemattoman->

kaupungistumisen-aikaa-demoksen-9-teesia-kaupunkien-aikakaudesta/

Papunet 2018. *Tietoa puhevammaisuudesta. Asento-, liike- ja tasapainoistit* vuorovaikutuksessa. Kehitysvammaliitto. Viitattu 11.11.2018. <http://papunet.net/tietoa/asento-liike-ja-tasapainoistit-vuorovaikutuksessa>

Tawast, M., Ahonen, P. (toim.) 2007. *Voiko hiipiminen olla tanssia? – opas tanssitaiteen katsomiseen*. Tanssin tiedotuskeskus. Renvall, H. (käsikirj.) Viitattu 11.11.2018. <http://docplayer.fi/6530861-Voiko-hiipiminen-olla-tanssia-opas-tanssitaiteen-katsomiseen.html>

THL 2018. *Lihavuus*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.11.2018. <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitseminen/lihavuus>

Tilastokeskus 2018. *Kaupungistuminen haastaa asuntotuotannon*. Uutisia 31.5.2017. Viitattu 19.11.2018. <https://www.stat.fi/uutinen/kaupungistuminen-haastaa-asuntotuotannon>

Tulevaisuuden kunta - asiantuntijaryhmä. 2017. *Tulevaisuuden kunta: Asiantuntijaryhmän muistio sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksista kuntiin*. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Viitattu 27.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79242/Raportin%20taittoversio_06022017_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtiovarainministeriö 2018. *Asiantuntijaryhmän muistio sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksista kuntiin*. Helsinki: Valtiovarainministeriön julkaisu 11a/2017. Viitattu 27.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79242/Raportin%20taittoversio_06022017_final.pdf?sequence=1&isAllowed=y

World Resources Institute (2003). *Ecosystems and Human Well-being . A Report of the Conceptual Framework Working Group of the Millennium Ecosystem Assessment*. Island Press 245 s. http://pdf.wri.org/ecosystems_human_

wellbeing.pdf

Varttuneiden lähiliikuntapaikat –sivusto 2018. *Taavetinpuisto ja ikiliikujanreitti Helsinki*. Viitattu 15.11.2018. <http://www.varttuneidenlahiliikuntapaikat.fi/esimerkkikohteet/kotimaiset+esimerkkikohteet/taavetinpuisto+ja+ikiliikujanreitti+helsinki/>

Ympäristöhallinto 2018. *Asemakaavoitus*. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Asemakaavoitus_Yhteismaa_2018.Illallinen_taivaan_alla. Viitattu 20.11.2018. <http://illallinen-taivaanalla.yhteismaa.fi/>
Zodiak 2018. *Lyhyt opas nykytanssin katsomiseen*. Viitattu 11.11.2018. <https://www.zodiak.fi/yleisotyo/lyhyt-opas-nykytanssin-katsomiseen>

Suulliset tiedonannot

Elander-Heino Monica, Oittinen, Marja 2018. Suullinen tiedonanto. *Ryhmähaastattelu*. 26.11.2018.

Flicker, P. 2018. *Maiseman rakenteet ja materiaalit-kurssin luento*. Otaniemessä 30.10.2018.

Guardia, Francis 2018. Suullinen tiedonanto. *Haastattelu*. 23.11.2018.

Pallasmaa, J. 2017. *Architecture as Experience: Existential Meaning in Architecture*. Rakennussuunnittelun studiokurssin luento 12.9.2017. Aalto-yliopisto, arkkitehtuurin osasto.

Rajakangas, Janina (2018). *Tila, tanssi ja arkkitehtuuri*. Keskustelutilaisuus. Kiasman Seminaari-tila

Reuter, Jenni (2018). *Tila, tanssi ja arkkitehtuuri*. Keskustelutilaisuus. Kiasman

Seminaari-tilassa 20.10. 2018.

Saarienen, Tero 2018a. Suullinen tiedonanto. *Puhelinhaastattelu*. 28.11.2018.

Saarienen, T. 2018c. Suullinen tiedonanto. *Taiteilijavierailu*. Ikuinen liike -elokuvan näytöksessä Rakkautta ja Anarkiaa -festivaaleilla. Elokuvateatteri Maxim 2:ssa, Helsingissä 24.9. 2018.
Thurston, Patrick (2018). *Keynote-luento Arkkitehtikillan 110-vuotisseminaarissa*. Otaniemessä 20.10.2018.

Muu aineisto

Tero Saarienen Company, 2018. *Morphed*. Tanssiesitys. Kansallisteatterissa 20.5.2015.

Saarienen, T. 2018b. *Rooted with Wings (suom. Ikuinen liike)*. Dokumentti. Ohjaus, kuvaus, leikkaus: Thomas Freundlich Tuottaja: Lumikinos Production Oy. 53 min.

Kuva sivulla 11: Taylor, R. 1975. *Jooga, tie terveyteen*. Hengitysharjoituksia aloittelijoille ja edistyneemmille.

Kuva sivulla 45: Berkowitz, D. 2011. *High Line park NYC - Manhattan - New York City*. Creative Commons. Flickr.com. <https://www.flickr.com/photos/davidberkowitz/5923527436> (Kuvan sävyjä ja rajausta muokattu)

Muu kuvitus: Satu Onnela

Voisiko tanssin logiikalla
notkistaa suomalaisen
katutilojen suunnittelun
ja maisema-arkkitehtuurin
jäykkyyttä ja totisuutta?